

SLOVENSKÉ NÁRODNÉ NOVINY

Ročník 29
17/2014
3. máj 2014

Ludo Stur

ZALOŽIL EUDOVÍT ŠTÚR 1. AUGUSTA 1845

VYDÁVA MATICA SLOVENSKÁ

Cena 0,50 €

VYSOKÁ ŠTÁTNA ÚRADNÍČKA
V KONFLIKTE ZÁUJMOV
Strana 4.

FRANSKÝ KUPEC SAMO
- PRVÝ PANOVNÍK SLOVENOV
Strana 5.

44 A LEGENDÁRNY HEREC
A PEDAGÓG JURAJ SARVAŠ
Strana 6.

V POLITIKE KDH VŽDY ÚČEL
SVÁTIL PROSTRIEDKY
Strana 8.

POZORUHODNÉ LISTY
Z NEZNÁMEJ ZEME
Strana 10.

SLOVO O SLOVENSKU

Santo subito! alebo Ihned svätý! Ozývalo sa Svätopeterským námestím počas pohrebnej svätej omše. A naozaj, uplynulo len šesť rokov od smrti pápeža Jána Pavla II., keď bol blahorečený, a v nedeľu 27. apríla ho pápež František vyhlásil za svätého. Spolu s Jánom XXIII. Obidvoch pápežov spájala druhý vatikánsky koncil. Ján XXIII. ho zvolal, Ján Pavol II. aplikoval v praxi. Jedným z jeho rozhodnutí bolo používanie národných jazykov v liturgii.

Počas svojho pontifikátu (1978 – 2005) Ján Pavol II. absolvoval vyše sto zahraničných ciest. Tri z toho smerovali na Slovensko. V roku 1990, 1995 a v roku 2003. Ján Pavol II. bol prvým slovanským pápežom. Narodil sa v poľských Wadowiciach a k Slovensku mal veľmi blízko. Aj preto, že obidva národy spájala rovnaká skúsenosť s totalitným režimom. Mnohí slovenskí kňazi sú mu vďační, že ich tajne vysvätil. Oblúbili si ho milióny ľudí, a nielen katolíci. Ján Pavol II. mal totiž každému čo povedať. Hoci sám trpel Parkinsonovou chorobou, v júni 2005, teda už po smrti pápeža, sa náhle z nej vyliečila päťdesiatročná rehoľníčka Marie Simon-Pierrová. Po tom, ako sa modlila k mŕtvemu pápežovi.

Talian Ján XXIII. bol na pápežskom stolci od roku 1958 do roku 1963. Počas jeho pontifikátu sa vo svete odohralo mnoho udalostí ohrozujúcich mier. Azda najkritičnejší moment pre ľudstvo nastal, keď USA sa rozhodli pre blokádu Kuby v dôsledku rozmiestnenia sovietskych balistických striel na tomto ostrove slobody. Chruščov vyhovel výzve Jána XXIII. a mier bol zachránený. Hoci v čase voľby mal už takmer sedemdesiat sedem rokov, pontifikát Jána XXIII. bol zásadným obratom v cirkevných dejinách. V roku 1960 zvolal vôbec prvú synodu v dejinách Ríma. Stala sa predohrou druhého vatikánskeho koncilu, ktorý sa uskutočnil takmer sto rokov po skončení prvého. Ján XXIII. koncil otvoril 11. októbra 1962, no jeho skončenie sa nezožilo.

Eva ZELENAYOVÁ

R - 2014022

Matica slovenská pri záchrane pôdy využila právo, ktoré jej dáva zákon

Národ nie je prosíkáčim bezdomovcom

Ivan BROŽÍK – Foto: autor

Národ pripravený o vlastnú pôdu, lesy, vodu a nerastné bohatstvo ťažko môže prežiť. Matica slovenská svojimi aktivitami na odborných fórach, ako aj svojimi apelmi na kompetentných úradníkov štátu a zástupcov ľudu v parlamente na stránkach našich novín v minulosti dôrazne využila svoje postavenie v národe a zastala sa bezbranných občanov, farmárov, hospodárov a podnikateľov. Tí na slovenskej pôde dorábajú aj v tých najhorších ekonomických podmienkach a v ostrej konkurencii obchodných reťazcov potravinovej pre nás všetkých.

Hrozí, že pôda Slovákov sa ocitne v rukách cudzincov.

Takéto právo jej dáva článok 26 zákona číslo 460/1992 Zbierky zákonov, ako aj zákon číslo 68/1997 Z. z. O Matici slovenskej. Pripomenul to aj predseda Národnej rady Slovenskej republiky Pavol Paška v liste predsedovi Matici slovenskej Mariánovi Tkáčovi.

NEFORMÁLNE ZÁVERY

Matica slovenská ako národná ustanovizeň vo februári zorganizovala v Trnave Okružly stôl práve na tému ochrana slovenskej pôdy a jej potenciál pri zvyšovaní zamestnanosti a potravinovej bezpečnosti. Závery z tohto fóra nezostali „na stole“. Zaslouhou Viliama Oberhausera a predsedníctva MS sa téma nielen dostala tam, kde by jej mali venovať pozornosť, ale bola určite jedným zo spúšťačov záchranej akcie v hodine takmer dvanástej. Pretože po 1. máji 2014 našu pôdu môže vykopovať na akýkoľvek cieľ ktokoľvek zo zahraničia, kto má dostatok peňazí. Zrazu sa zjavila (zmysluplná) petícia, iniciovaná poslancami Obyčajných ľudí za záchranu našej pôdy, zrazu vláda mimoriadne rokovala o návrhoch, ktoré by zákonným spôsobom odvrátili túto hrozbu, zrazu sa hovorí o legislatívnej núdzi a mimoriadnom rokovaní parlamentu...

V čase uzávierky tohto vydania SNN však ešte nebolo známe, či a kedy parlament mimoriadne zasadne a upraví zákon o ochrane pôdy. Matovičovi Obyčajní ľudia upozorňujú, že „od prvého mája si bude môcť slovenskú pôdu kúpiť každý bohatý Číňan alebo Arab, pestovať na nej plodiny a predávať ich do svojich domovských krajín. Nám zostane iba kupovať si potraviny z cudziny, ak nám nejaké potraviny predajú... namiesto podpory domácich farmárov púšťame z rúk to najcennejšie, čo doma máme“. Ak by sa presadilo vládne riešenie, do septembra našu pôdu neochráni nič a nikto.

HLAS NÁRODNIAROV

Poslanec SNS R. Rafaj to pre SNN komentoval: „Vláda pod tlakom na poslednú chvíľu v zrýchlenom konaní prijíma kozmetický a kontroverzný návrh, pričom spôsobila minimálne mesačné eldorado, v ktorom pripravení cudzinci pôdu lacno skúpia... Predložený návrh zákona o nadobúdaní vlastníctva poľnohospodárskeho pozemku málo razantne ochraňuje verejný záujem k získaniu slovenskej pôdy cudzími vlastníckymi. Západ lacno skúpil strategické podniky a teraz si brúsi zuby aj na lacnú slovenskú pôdu.“

Sme presvedčení, že tentoraz vyvolala efektívny tlak na vládu a parlament aj Matica slovenská.

3 OTÁZKY PRE:

Milana MELNÍKA, kandidáta v prezidentských voľbách

Nezákonné konanie deformuje politickú súťaž

• Po voľbách hlavy štátu ste podali sťažnosť na neústavnosť – nezákonnosť voľby prezidenta Slovenskej republiky na Ústavný súd SR. O čo išlo?

Áno, podal som sťažnosť pre porušenie zákona o voľbách prezidenta.

• Ako a v čom bol zákon porušený a čo očakávate od nálezu Ústavného súdu SR?

Napríklad v prekročení prostriedkov na kampaň. Náklady by podľa zákona nemali presiahnuť 132 775 eur. Pritom pán Kiska sa priznal, že minul pol milióna eur. Zákon stanovuje tiež lehotu na kampaň. Jej začiatok mal byť 28. februára a koniec štyridsaťosem hodín pred voľbami.

A opäť pán Kiska s pokojom hovoril o tom, že robil kampaň dva roky. Ak už v kampani porušuje kandidát zákon, ako sa bude správať v najvyššej ústavnej funkcii? Moja sťažnosť smerovala k tomu, aby ústavný súd vyhlásil výsledky voľby prezidenta SR za neplatné. Takéto konanie je nehodné budúceho prezidenta SR, ktorý okrem iného skladá do rúk predsedu Ústavného súdu Slovenskej republiky sľub. Takéto protiprávne, nezákonné konanie súčasne deformuje politickú súťaž, vráťane prístupu občanov k voleným funkciám. A tu už možno hovoriť aj o narušení ústavnosti voľieb. Voľby sú potom nie demokratické, ale len pseudodemokratické, resp. iluzórne demokratické, lebo zakladajú ma-

teriálnu nerovnosť v dôsledku porušovania zákona.

• Podal aj niektorý iný kandidát podnet pre porušenie zákona?

Návrh vypracovala advokátska kancelária Jána Čarnogurského. Odtiaľ som mal informácie, že viacerí kandidáti sa chystajú na rovnaký krok. No dozvedel som sa, že všetci od svojho zámeru odskočili. Prekvapuje ma to, lebo kandidovali viacerí právnici, a ukázalo sa, že zákonnosť ani pre nich nie je prioritou. Keďže som so svojim podnetom zostal sám, tak som ho napokon stiahol.

Zhovárala sa Eva ZELENAYOVÁ
Foto: Ladislav LESAY

V SNN 18/2014
SI PREČITATE

■ Karikaturista A. MIŠANEK – kedysi aj teraz – vždy v pozícii človeka na okraji spoločnosti
■ Pred dvadsiatimi rokmi odišiel na posledný výstup nosič, chatár, spisovateľ B. Kapolka
■ Útok Viedne a Budapešti na Srbsko a rozpútanie globálnej prvej svetovej vojny

Americká zahraničná politika si vyhládla ďalšieho nepriateľa na prekrytie svojich problémov

Slovensko v osídlach geopolitického konfliktu

Maroš SMOLEC, šéfredaktor Slovenských národných novín – Foto: archív SNN

Kríza na Ukrajine sa stupňuje. Od konca studenej vojny je to prvý otvorený konflikt geopolitických záujmov Ruska, Spojených štátov a aj Európskej únie. Ukrajina je zaujímavý úlovok pre každého: je druhou najväčšou krajinou Európy so 48 miliónmi obyvateľov, má silný priemyselný východ krajiny a prúdi cez ňu ruský plyn do Európskej únie. Na šachovnici tohto sporu sa ocitlo aj Slovensko.

Ivan GAŠPAROVIČ

Diplomatická komunikácia medzi Ruskom a Spojenými štátmi americkými sa prítvrdzuje. USA už dokonca prijali voči Rusku politické aj isté ekonomické sankcie. Posledná konferencia o Ukrajine zo Ženevy sa síce skončila dohovorom „o deeskalácii napätia a rozpustenia všetkých nezákonných vojenských zoskupení“, no realita sa vyvíjala inak. Prvé ozbrojené strety medzi pruskými aktivistami a ukrajinskou armádou priniesli obeť a Ukrajina dokonca prišla o jeden vojenský vrtuľník.

■ MLYNSKÉ KAMENE

Zahranično-politický komentátor Peter Jánošík pre Slovenské národné noviny to komentoval: „Spojené štáty si v súčas-

nej globálnej ekonomickej mizérii potrebovali nájsť ďalšieho nepriateľa.“ Jeho slová potvrdilo aj rozhodnutie americkej armády poslať prvých stopäťdesiat vojakov na vojenské cvičenie do Poľska. Zahraniční diplomati sa vyjadri- li, že americkí vojaci sa budú podieľať aj na ďalších vojenských cvičeniach na území európskych členov NATO – Slovensko nevy- nímajú. Američania potrebujú svo- ju silu prezentovať čo najbližšie pri ruských hraniciach. Slo- venko ako člen EÚ a NATO má svo- je zmluvné záväzky. Je teda ne- pravdepodobné, že by účasť sil NATO, vrátane amerických voja- kov, na svojom území odmietlo. Napokon aj pred pätnástimi rokmi vláda M. Dzurindu povolila prele- ty amerických bojových lietadiel

ponad naše územie, aby podporo- vali bombardovanie bývalej Ju- hoslávie napriek nesúhlasu OSN.

■ SLOVANSKÁ VZÁJOMNOSŤ

Ako jeden zo slovanských národov v európskych a transat- lantických štruktúrach sme dáv- no zabudli na myšlienky slovan- skej vzájomnosti našich národ- ných buditeľov od Jána Kollára, cez Ľudovíta Štúra až po niekto- rých slovenských politikov z pr- vej Česko-Slovenskej repub- liky. Už v 19. storočí vnímal Slovanov Ľ. Štúr ako najsilnej- ší národ. Kritizoval však slovan- skú rozdrobenosť. Iste, mno- hí starší Slováci nemajú na Ru- sov dobré spomienky. V au- guste 1968 vojensky ukonči- li demokratizačné zmeny spo- ločenského systému. Nebolo to však pod taktovkou akejsi ru- skej hegemonie, ale pod nanú- tením komunistickým režimom. Akoby sme zabudli, komu rozu- mieme – či Rusom, Poliakom, Čechom – alebo Nemcom, Fran-

cúzom, Američanom. Na diplo- matické informácie o možnosti umiestnenia amerických vojakov na Slovensku vládla aj parlament cudne mlčia. Jediné prezident Ivan Gašparovič myšlien- ky o dočasnej vojenskej prítom- nosti NATO odmietol. Po roko- vaní Bezpečnostnej rady SR koncom apríla uviedol: „Nevi- dím dôvod na to, aby prišli na Slovensko vojská NATO.“ Podľa neho neexistuje dôvod, aby sme vojenské základne poskyt- li NATO, a ozrejnil, že Slo- venko pomôže Ukrajine tak, aby nepoškodilo svoje vlastné hos- podárstvo a občanov. Následne svoj postoj potvrdil aj na samite v Prahe 25. apríla.

Tento geopolitický kon- flikt sa preniesol na ekonomic- kú pôdu. Podľa vlády Slo- venko v otázke reverzného plynu na Ukrajinu zatiaľ nebude ko- nať proti dohodám a zmlúvam s ruským Gazpromom. Dokedy? Kedy už konečne prestaneme doplácať na cudzích?

To, čo sa deje v Slovenskom syndikáte novinárov, nie je náhoda

(Ne)záhady organizácie žurnalistov

Ivan BROŽÍK – Karikatúra: Andrej MIŠANEK

Udalosti okolo Slovenského syndikátu novinárov (SSN) vrhajú čoraz horšie svetlo nielen na stavovskú novinár- sku organizáciu, ale aj na novinárov na Slovensku ako takých. Tí, ktorí majú odhaľovať kauzy, zrazu vlastnú vy- tvárajú a čoraz viac sa v nej utápajú. Treba však pripomenúť – našťastie – iba niektorí.

Naopak, novinársku česť na- priek hrozbe trestných oznáme- ní na pôde SSN čoraz viac brá- nia niektoré orgány inštitúcie a jej radoví členovia. Štatutár- ny predstaviteľ – predsedníčka Tamara Valková – v situácii, keď je SSN na pokraji ekonomického krachu a v očakávaní exekučného konania a následne mu hrozi, že príde o vlastnú budovu bez náhrady (taký je princíp dražby, ktorú iniciuje exekútor), podala abdikáciu a vzdala sa – v liste orgánom SSN, ako aj členom – funkcie k 1. máju 2014.

■ NEPOCHOPITELNÉ KROKY

Pôžička, ktorú v dávnejšom období uzavrel SSN za mimoriad- nych okolností (aby boli dodr- žané stanovy, museli členovia kompetentných orgánov hlaso- vať per rollam, teda nie riadnym

zasadnutím) s nebankovou inšti- túciou, mala byť vyrovnaná do konca februára 2014. V opač- nom prípade budova SSN v naj- lukratívnejšej časti hlavného mesta prepadne v prospech ne- bankovky. To, že by išlo o čis- tý zisk vyjadriteľný stovkami

KAUZA

percent dlžnej sumy, je druho- radé. Nie však natoľko, aby už v tom čase nevznikalo podozre- nie z pokusu o prípravu a vyko- nanie trestného činu neznámym páchatelom v spolupáchatelst- ve. Štát však dáva právo ochra- ny dlžníkom, aby voči exekuč- nému konaniu podali námietku. Štatutár SSN – predsedníčka, tak nielenže nelogicky ne- urobila, ale to aj odmietala v komunikácii s orgánmi SSN

a jeho členmi urobiť. Na vyjad- renie odporu k takémuto kroku dokonca verejne abdikovala na funkciu štatutárneho zástupcu organizácie.

■ ĎALŠÍ SNEM...

Slovenské národné novi- ny majú overené, že hoci pred- sedníčka SSN námietku nepoda- la, urobili tak v zákonnej leho- te niektorí členovia jeho ústred- ných orgánov. Krátko na to pred- sedníčka SSN oznámila, že ab- dikáciu berie späť a zvolá mi- moriadny snem členov SSN na jún. Je zarážajúce, že právni- ke nie sú jasné ani následky ab- dikácie a obmedzené možnos- ti jej vzatia späť, ale aj to, že snem sa pokúšala zvoláť v roz- pore so stanovami SSN. Tie to- čiť nepoznajú inštitút mimoriad- neho snemu. Najviac však po-

zornosť púta rozhodnutie udržať sa vo vedení SSN napriek skôr oznámenému odchodu. Túto možnosť podľa našich informá- cií predstavenstvo SSN v rám- ci svojich právomocí zamietlo

a pokúsi sa v spolupráci so šta- tutárnymi zástupcami zabrániť najhoršiemu – exekúcii majetku stavovskej organizácie. Možnos- ti na to podľa niektorých odbor- níkov stále existujú.

VŠIMLI SME SI

Dostať sa k poslancovi Národnej rady Slovenskej repub- liky nie je práve jednoduché. Stačí sa pozrieť na oficiál- nu stránku NR SR a všetko je jasné, teda vlastne nejasné. Na tej webovej stránke sa síce dozvieme, kto ktorému po- slancovi asistuje, ak akú odmenu za to dostáva, ale nemá- me nijakú šancu zistiť, ako asistenta kontaktovať.

Žeby nemali záujem?

Takže ako občania môžeme skúsiť skontaktovať sa prostredníctvom mailovej adresy, ktorú má náš zástupca v pa- ramente oficiálne uvedenú. Lenže – ona to vlastne vôbec nie je jeho adresa, ale adresa asistenta alebo asistentov. Tak- že sme opäť tam, kde sme boli. Lebo je iba málo takých vo- lených zástupcov ľudu, ktorí si poštovú schránku pravidelne sami kontrolujú, a ešte menej tých, ktorí občanom aj odpove- dia. Novinárom azda aj áno, ale zriedka a s pomerne veľkým meškaním. V období medzi parlamentnými schôdzami je taký- to pokus o kontakt takmer nemožný. Áno, máme inštitút po- slaneckých kancelárií, ale aj tadiaľ cesta vedie iba zriedka- vo a viac-menej náhodne. A to medziobdobie býva niekedy dlhšie ako tri týždne, čo je pre občana príliš dlhý čas čaka- nia na efektívnu pomoc. Mimochodom, poslanci parlamen- tu pomerne ťažko komunikujú aj medzi sebou navzájom – ne- dávno sa napríklad poslancom istého zoskupenia nepodari- lo doručiť poštu až šestnástim kolegom. Dôvod? Preplnené a nečistené poštové schránky. Teda inak – ignorované kontak- tné adresy zo strany ich majiteľov. Jediné verejné kontaktné adresy. Takže buď nemajú čas, alebo záujem. A čo je prav- da, vedia len oni.

Ján ČERNÝ

V bratislavskom hoteli Tatra mal premiéru Diskusný klub Extra plus

Celá pravda o Ukrajine a Kryme

Propagandistické mýty o ky- jevskom Majdane, legitímnos- ti novej ukrajinskej vlády a pripo- jení Krymu k Rusku sa po- kúsil uviesť na správnu mieru prvý Diskusný klub Extra plus pod názvom Pravda o Ukrajine a Kryme, ktorý v apríli zorgani- zovala redakcia časopisu Extra plus v bratislavskom hoteli Ta- tra v Bratislave.

Bol to úspešný pokus. Nielen preto, že miestnosť praska- la vo švíkoch, ale najmä pre za- svätené komentáre politikov a od- borníkov. V diskusií, ktorej vi- deozostrieh je zverejnený na in- ternetovom portáli YouTube, vy- stúpili predseda SNS Andrej Dan- ko, predseda KSS Jozef Hrdlička, expert na zahraničnú politiku František Škvrnda z Ekonomic- kej univerzity v Bratislave, histo- rik Jevgen Rogovoj z Charkovskej univerzity a pravoslávny kňaz a pub- licista Vladimír Mohorita. Podu- jatie moderoval šéfredaktor Extra plus Pavel Kapusta.

Odznali nielen známe fakty o

tom, ako sa podvodne a pod hroz- bou brutálneho násillia hlaso- val v ukrajinskom parlamente pri od- volávaní legitímne zvolenej vlády, ale aj o „neznámých“ snajperoch na Majdane, strieľajúcich do poli- cajtov i rebelov, aby vyvolali vlnu násillia. Aj pre Krym bol priprave- ný násillný scenár. Pravý sektor ukrajinských banderovcov spolu s tatárskymi bojovníkmi, ktorí prešli tréningovými táborami sýr- skych teroristov, mali zmeniť Krym na druhé Čečensko, pričom čier-

ny Peter mal zostať v rukách Ru- sov. Diskusný večer v Tatre nasto- lil množstvo zaujímavých otázok, ktoré v našich zglajchšaltovaných médiách nemajú priestor. Dobrou správou je, že Diskusný klub Extra plus sa bude konať každý mesiac. **Pätnásteho mája od osemnástej sa bude v Tatre debatovať na tému Spôsobí ukrajinská kríza plynová a ropná kríza?**

Ludovít ŠTEVKO
Foto: Michaela KOLIMÁROVA

Keby som tu nežil, neuverím!

Roman KALISKÝ-HRONSKÝ

Znie to ako z rozprávky. Nového rómskeho kráľa Róberta Botoša v apríli slávnostne korunovali v Košiciach. Tamojšieho podnikateľa si predstavitelia slovenských Rómov zvolili za svojho panovníka koncom februára. Svoju úlohu vidí Róbert I. najmä v zjednocovaní Rómov, ale aj v spolupráci s tými, ktorí rómskej komunite pomáhajú. Zlatú korunu mu na hlavu položil predchádzajúci rómsky kráľ Jendo z Senca. Pompéznou slávnosťou a „historickú udalosť“ sledovalo v Dome umenia osemsto hostí zo Slovenska i zahraničia. Išlo o vôbec prvú takú ceremóniu v dejinách Slovenska. Na pódiu visela veľká rómska vlajka.

Róberta Botoša po korunovácií obliekli do červeného pláštá

so zlatou reťazou. Vzápätí predniesol v rómčine kráľovskú prísahu, v ktorej vyhlásil, že sa bude usilovať o blaho rómskeho národa a bude mu verne slúžiť. Potom vymenoval svojho prvého ministra Jozefa Ravasza, kráľovských guvernérrov i radcov a udelil ocenenia vybraným osobnostiam za ich prínos pre rozvoj rómskej kultúry a komunity.

„Cítim silu svojho národa, cítim podporu a Božiu silu. Pevne verím, že je to voľba nášho Pána z neba. Môj národ ma zvolil a urobím všetko preto, aby som Rómov viedol k lepšej ceste, k Bohu, k našej krásnej kultúre,“ uviedol Róbert I., ktorý verí, že z korunovácie sa stane tradícia. O svojej korune povedal, že bola špeciálne vyrobená

na túto príležitosť a je zdobená briliantmi, rubínmi a smaragdmi. Finančne na ňu prispela jeho rodina. Do Košíc prišli na slávnosť rómski predstavitelia z celej Európy...

KOMENTÁR

Až potiaľto by to mohlo vyzeráť ako scenár filmovej rozprávky, prípadne ako svojrázna folklórna zábava či snaha o recesiu typu Valašské kráľovstvo Bolka Polívku.

Lenže celé to dostalo punc zvláštnej oficiálnosti, keď po korunovácií nasledovala v Dóme svätej Alžbety svätá omša s poženhaním. Novému kráľovi gratuloval aj splnomocnenec vlády SR pre rómske komunity a poslanec

NR SR Peter Pollák. Predseda Rady mimovládnych organizácií rómskych komunít (RMORK) Ladislav Richter je presvedčený, že nový rómsky kráľ Róbert I. ako najvyššia autorita pre Rómov na Slovensku pomôže pri ich zjednotení a riešení problémov. POUKÁZAL NA TO, ŽE NA SLOVENSKU ŽIJÚ OKREM OLAŠSKÝCH RÓMOV AJ KOMUNITY RUMUNGROV A SINTOV, PRÍČOM VZÁJOMNÁ KOMUNIKÁCIA V MINULOSTI ČASTO VIAZLA.

„Už to, že sme si sadli za jeden stôl v Dunajskej Strede zhruba pred mesiacom a zvolili kráľa, už to bol taký prvý historický moment, ktorý sa nám podaril,“ povedal Richter.

Otázka znie, či celá tá pompézná slávnosť nie je v rozpore s dvoma princípmi: oficiálne so štátnym zriadením SR a morálne prezentáciou bohatstva istej skupiny Rómov, keď väčšina iných skupín živorí v osadách a žije len zo štátnych príspevkov. Na Slovensku, ktoré je republikou a nemá v zákonoch ustanovený ako paralelný útvar monarchiu jednej z národností, oficiál-

ny predstaviteľ vlády Pollák gratuluje k zvoleniu za kráľa Rómov podnikateľovi, ktorý sa nechá ešte aj posvätiť v košickom Dóme. Toto nevymyslíš ako novinársku kačicu, to sa musí stať a aj sa stalo.

Stalo sa potom aj to, že následný bašárel, teda rómska nekonečná oslava, sa dočkal návštevy kukláčov. Nie preto, že by si niekto na ministerstve vnútra uvedomil, že korunovácie na Slovensku sa skončili pred stáročiami, ale preto, že v takej veľkej skupine Rómov sa objavil aj podzrivý z trestnej činnosti. Po korunovácií rómskeho kráľa zatkli hľadaného zločinca, ktorý údajne viedol skupinu dílerov drog a od roku 2011 vraj jeho skupine zhabali dvesto kilogramov narkotík. Upozornil na seba aj tým, že počas odovzdávania koruny stál za Róbertom I. Colníci a kriminalisti mali akciu premyslenú. Nechceli narušiť priebeh korunovácie. Tak toto už znie len ako zlý vtip, keď silové zložky republiky pri zatýkaní zločinca počkali, kým „monarchia“ ukončí slávnosť...

To nie je iba bezočivý návrh

Ivan BROŽÍK

Apelujeme, aby si náš občan vyberal takých europoslancov, ktorí majú aspoň trochu „šajnu“ o potravinárstve, pôde a poľnohospodárstve. Iba manažéri alebo karieristi nám totiž vôbec nepomôžu, naopak. V Bruseli sa bude čoskoro schvaľovať nová budúcnosť vzájomných obchodných vzťahov medzi USA a Európskou úniou. Ono to znie naozaj pekne, že znížime vzájomné cly a znížime výšku iných administratívnych prekážok v obchode medzi starým kontinentom a zaoceánskym zámorím, ale... Na to „ale“ nedávno poukázal vedúci volebnej kandidátky českých sociálnych demokratov Jan Keller. Podľa neho pripravovaná dohoda o voľnom obchode medzi EÚ a USA zlikviduje farmárske trhy. U nás na Sloven-

sku je to takmer jediná šanca, ako môžu farmári dostať svoje produkty na stoly odberateľov – občanov – bez toho, aby museli uplacať veľké obchodné reťazce s cieľom dostať svoj tovar na ich pulty za dumpin-

POZNÁMKA

gové ceny. Napíšme to aj po slovensky – za ceny, ktoré nepokryjú ani len výrobné náklady.

Je drzosť, že farmárske trhy budú mať možnosť konkurovať nadnárodným obchodným reťazcom v „slobodnej súťaži“ o zákazníka. Nikto síce nevie čím a ako, ale Jožko Novák z Liptovskej Osady zjavne ohrozuje multipodnikateľov, ak dopustuje o pol metráka krumpľu viac, ako spotrebuje, a v sobotu

ten polmetrák predá piatim babkám v Ružomberku na farmárskom trhu. O nezmysloch, ako bolo nariadenie o predaji olúpaných banánov alebo zakrivených v presne stanovenom uhle, alebo o divotvornom nariadení o nepoužívaní lacných žiaroviek a v rámci úspor ich nahradení drahým čímsi, čo svieti vraj dlhšie, v tejto chvíli neuvažujeme. Teraz ide naozaj o vážnu vec. Len čo sa naše poľnohospodárstvo, zdecimované našou Európskou úniou akotak nadýchlo zo smrteľného křča rôznych povolených kvót a iných pohrôm, povedzme aj zásluhou farmárskych trhov, komusi začalo prekážať, že by sme mohli mať viac záujmu o naše kvalitné odrodové víno ako o žbrndu z Argentíny. Alebo o

naše hrozno, hoci malé, zošúverené, ale chutnejšie ako to krásne, veľké, oválne bez chuti, navyše plné vody z pultov supermarketu.

Radšej si fakt kúpime na polievku sľepku v sobotu na farmárskych trhoch ako mrazenú dinosauricu v hypermarkete, ktorá má v bruchu namiesto drobov desať až päťnásť dekagramov ľadu. Len aby vážila toľko, koľko vraj podľa EÚ noriem má. Podľa českého kandidáta Kellera chcú Američania zamedziť usporadúvanie farmárskych trhov v Európe, a teda aj u nás. Vraj sú „nekalou konkurenciou veľkým nadnárodným potravinovým reťazcom“. Vraj farmárske trhy zvyhodňujú lokalitu. A Američania nechcú nič iné iba „férovú súťaž“. Veď áno, chcú čokoľvek, aby naďalej mohli lífrovať na pulty našich obchodov svoje tovary jednoducho bez možnosti porovnávať nielen cenu, ale aj kvalitu na trhu dostupnom pre občana. Netreba sa hnevať a ponosovať na tých z USA. Hnevajme sa, že zo slovenských kandidátov do europarlamentu tento problém nateraz ešte nikto nerieši.

AKO BOLO, ČO BOLO

Karol Spišák hovorieval: „Keď som sa ubytovával v hoteli, pozrel som si schodisko. Aby som vedel, kade utekať, keby bolo zle.“ Vďaka tomu prežil požiar hotela v Suchumi i zemetrasenie v Bulharsku. Boli to dve katastrofy.

Teraz sa v tlači skloňuje slovo vojna. Krym sa vrátil do Ruska alebo Rusi odtrhli Krym od Ukrajiny. Jedni tvrdia, že Kosovo odtrhnúť od Srbska možno, ale Krym od Ukrajiny nemožno. Ako sa to komu hodí. Výsledok? V Kosovo majú základňu Američania. Na Kryme ich predbehli Rusi. Z amerických kruhov sa objavili informácie o možnosti jadrového konfliktu v Európe. O takom sa naposledy hovorilo v čase kubánskej krízy. Ako žiaci základnej školy sme absolvovali branné cvičenia. Na školskom dvore vybudovali vzorový protiatómový kryt, ktorí si mohli pozrieť záujemcovia z celého okresu...

Katastrofické situácie modelovali odborníci podľa

skúseností z Hirošimy, kde zahynulo 78 150 ľudí, 13 983 bolo nezvestných, 9 428 ťažko a 27 997 ľahko zranených. V okruhu do dvoch kilometrov zahynulo 56,6 percenta osôb,

lometrov. Tlakovú vlnu, ktorá rozviala trosky po hrebeňoch Malých Karpát.

Podľa predpokladov by pri nečakanom útoku zahynuli desaťtisíce Bratislavčanov. Pre

v prvý deň vojny. Len pre zaujímavosť.

Na atómovú hrozbu sme po páde železnej opony zabudli. Len Američania stále nakrúcajú katastrofické filmy. Spolu

botáž v chemickej továrni či nebudaj jadrový výbuch? Len pre zaujímavosť: V šesťdesiatom prvom roku mala Bratislava 248 krytov, v ktorých sa mohlo schovať 38 780 ľudí. Koľko ich má dnes?

Vo chvíli začiatku katastrofy je človek sám. O jeho bytí a nebytí sa často rozhoduje v prvých sekundách a minútach. Pud sebazáchovy nestačí. Treba k nemu zopár informácií. Nuž čo? Poznáte riziká okolia, v ktorom žijete? Viete, ktorým smerom utekať, keď uvidíte výbuch? Viete niečo o havarijných plánoch, ktoré platia vo vašom okolí? Viete poskytnúť prvú pomoc? Čo by ste urobili, keby zakvílili sirény a nebol by to test? Skúste sa opýtať náhodného chodca, či vie, kde by dostal plynovú masku alebo kde je najbližší kryt? Asi vám povie, že na to kašle. Ak by kašlal aj na otázku, čo by urobil, ak by vypukla atómová vojna, možno by mu Karol poradil nosiť v ruksaku bielu plachtu, aby sa mal v čom dočapať na cintorín.

Len prostý pud sebazáchovy nestačí

Peter VALO

z toho 37 percent hneď po výbuchu. Z poranených bolo 35,3 percenta popálených, 60,3 percenta zranila tlaková vlna, 28 percent poškodilo žiarenie.

Odborníci vypracovali štúdiu, ako by dopadla Bratislava. Opísali ostrý záblesk. Ohnivú guľu, ktorá sa valila ulicami. Mračno prachu, tehál, skla, plechov a škridiel, v ktorom mizli domy. Starý most ponad Dunaj, ktorý sa vyparil (skoro ako dnes...). Požiare horia v okruhu siedmich ki-

pochovávanie mŕtvych by sa vyhýbali jamy s kapacitou tisíc obetí. Pri hroziacom útoku by z mesta podľa plánu vysťahovali 240 tisíc ľudí. Každá škola či závod mali presne určené miesto. Zo škôl a z rekreačných zariadení by sa stali nemocnice. Bol pripravený systém pre núdzové zásobovanie vodou. Všetko bolo prísne tajné. Každý vedel len to, čo k svojej činnosti potreboval. V plánoch nezabudli ani na potravinové menu, ktoré by v nemocniciach servirovali

s nimi podsúvajú divákovi návod, ako prežiť, ak sa rozhorí požiar, prepukne epidémia, zemetrasenie alebo vybuchne atómová bomba. Kvantum vojnových filmov budí dojem, že pripravujú obyvateľstvo na vojnu. Je to náhoda alebo prepracovaný systém? Stál som neďaleko stanice parížskeho metra, na ktorej vybuchla bomba. Aj my máme vojakov kde-kade po svete. Kto zaručí, že sa ich nepriatelia neprídu pomstiť k nám? Sme pripravení na teroristický útok, sa-

SEBAOBRAHA

Investičná spoločnosť, ktorá pod značkou TMR pôsobí už sedem rokov vo Vysokých aj v Nízkych Tatrách, najnovšie prišla s plánom postaviť lanovku nad zatiaľ nedotknutým chráneným územím. „Lanovkou za pätnásť miliónov eur chceme spojiť Hrebienok so Skalnaté plesom,“ povedal Bohuš Hlavatý, šéf TMR. Stať sa by sa vraj mohlo začať o dva až tri roky. Plány TMR vyvolali nielen v Tatrách veľké diskusie. Ochrannárske združenia tvrdia, že spoločnosť prekračuje dohodnutú červenú líniu medzi cestovným ruchom a ochranou prírody.

STOP pre lanovku

Spolumajiteľ TMR Igor Rat-taj predtým vyhlásil, že investície sa budú týkať len Štrbského Plesa, Starého Smokovca a Tatranskej Lomnice, kde lyžiarska infraštruktúra vznikla už počas socializmu. Projekt lanovky z Hrebienka na Skalnaté pleso však podľa ochranárov túto dohodu porušuje. „Sme zásadne proti stavbám na zelených nedotknutých územiach. Aj jeden stĺp vyžaduje príchod buldozér,“ povedal Juraj Lukáč, náčelník ochrannárskeho zoskupenia Vlk. Hlavné slovo pri rozhodovaní o tom, či nová lanovka bude, majú mestskí poslanci a štátna ochrana prírody. Jej zástupca Pavol Majko povedal, že jedným z kritérií bude to, či pôjde len o jeden stožiar alebo sa ich bude stavať viacero.

Investor tvrdí, že na chránenom území sa vďaka moderným technológiám stavať nebude, lebo trasa lanovky vraj povedie nad zelenou zónou. Spoločnosť TMR obhajuje zámer postaviť lanovku z Hrebienka na Skalnaté pleso tým, že použije technológiu, ktorá nezasiahne do zelenej zóny. Na približne päťkilometrovej trase majú byť len tri či štyri stĺpy.

Poslanci mesta Vysoké Tatry o projekte príliš presvedčení neboli. „Pred šiestimi rokmi tu štátna ochrana nepovolila výrub ani jedného stromu. Dnes prechádzajú rôzne ambiciózne veci. Poslanci tak ostali poslední, ktorí môžu zastaviť rizikové projekty,“ vraví poslanec Róbert Gálfy. Preto na ostatnom zasadnutí zastupiteľstva tento projekt zastavili. Minimálne na rok.

Naopak, pozitívny postoj mal primátor mesta Vysoké Tatry Ján Mokoš. „Začala sa aspoň verejná diskusia. Treba nastaviť limity. Ak by príroda nič neprekážala, pre cestovný ruch by projekt znamenal prínos,“ pripomenul Mokoš, ktorý však o zmenách v územnom pláne nehlasuje. Ak by lanovku poslanci aj schválili, TMR mohla ešte zabrzdiť štátna ochrana prírody. „Nemáme zatiaľ podrobne podklady,“ povedal Pavol Majko, zástupca štátnych ochráncov a riaditeľ Správy TANAP-u. „Budeme zvedaví, ako bude vyzerať navrhovaná lanovka. Či pôjde o typ ako na Lomnickom štíte s jedným stožiarom alebo o iný systém,“ dodal.

Investor hovorí, že ak vo Vysokých Tatrách dokázal oživiť záujem o Štrbské pleso aj o Tatranskú Lomnicu, na rade je Starý Smokovec, kde na Hrebienku „skapal pes“. Znikla tam kedysi populárna zjazdovka, a tým aj zimná lyžiarska turistika. Prepojiť Hrebienok so Skalnatým plesom by znamenalo prínos pre Hrebienok aj Starý Smokovec. Čo by to znamenalo pre prírodu, majú posúdiť odborníci.

Robert LANDIS

Etický kódex musí každý štátny zamestnanec dodržiavať Konflikt záujmov v štátnej službe

Zhovárať sa Ivan BROŽÍK – Foto: archiv BŠ

„V mnohých sektoroch supluje MVO (mimovládne organizácie) činnosť štátu a plnia tzv. watch-dog funkciu,“ píše na jednej z množstva webových stránok štátna úradníčka Oľga Pietruchovej, watch-dog slovenského feminizmu. Teda -izmu tak isto nebezpečného ako všetky -izmy, ktoré sme boli v našom štáte nútení prežiť. Nakoľko nebezpečného v konkrétnych súvislostiach pýtali sme sa poslanca NR SR a jedného z kandidátov na post europoslance Branislava ŠKRÍPEKA.

• Vo svojej podstate je každý -izmus ideológia. Oľga Pietruchovej však svoje -izmy verejne šíri aj v čase, keď je vo funkcii riaditeľky odboru rodovej rovnosti na Ministerstve práce, sociálnych vecí a rodiny SR. To je dosť absurdný rozpor, ak nepoužijeme výraz – zákonne konfliktný rozpor...

Pani Pietruchovej nemožno považovať za nestrannú osobu vzhľadom na jej ideologické previazanie. Nie je človekom dialógu, má averziu voči kresťanom a cirkvi, verejne ich napáda a má ďaleko k nestrannosti. Som presvedčený, že takéto konanie porušuje viaceré ustanovenia Etického kódexu štátneho zamestnanca pri výkone práve vo verejnom záujme, aj niektoré ustanovenia zákona o štátnej službe. Štátny zamestnanec je povinný konať nestranne a je povinný spravovať sa vždy so zreteľom na zachovanie a upevňovanie dôvery verejnosti a viery verejnosti v nestrannosť, efektívnosť a zákonnosť výkonu štátnej správy a verejnej správy. Rovnako je povinný zdržať sa činnosti, ktorá poškodzuje dôveru verejnosti a ministerstva v jeho schopnosť plniť pracovné úlohy nestranne.

• Ako poslanec Národnej rady SR ste vyzvali ministra práce Jána Richtera (Smer-SD), aby vyvodil dôsledky voči riaditeľke Odboru rodovej rovnosti a rovnosti príležitostí na ministerstve práce, sociálnych vecí a rodiny Oľge Pietruchovej, ktorá podľa vás opakovane porušuje etický kódex štátneho zamestnanca.

Po hanlivých výrokov smerom k účastníkom Pochodu za život tentoraz pani Pietruchovej iniciovala trestné oznámenie na Konferenciu biskupov Slovenska v súvislosti s pastierskym listom čítaným v kostoloch. Aj keď trestné oznámenie sama nepodala, o tom, že to bola jej

Branislav ŠKRÍPEK, poslanec NR SR

iniciatíva svedčí jej komunikácia na facebookovom profile so zverejneným vzorom trestného oznámenia a výzvou k ľuďom, aby ho podali. Týmto konaním podľa môjho názoru porušila ako štátny zamestnanec zásadu nestrannosti, pretože opakovane prezentovala svoj zaujatý postoj voči cirkvi a veriacim. Podľa mňa je to konflikt jej osobného záujmu, ktorý ona nakoniec ani neskrýva. Vedome šíri pravdu skresľujúce a zavádzajúce informácie, ktoré poškodzuju aj povest' služobného úradu, ktorého je zamestnančkou. Preto som požiadal ministra, aby nenechal viac zvažovať svoje ministerstvo a zväzil výmenu riaditeľa odboru rodovej rovnosti a rovnosti príležitostí.

• Pristavme sa pri reakcii ministerstva na vašu výzvu. Z tlačového odboru ste dostali túto jeho reakciu: „Je smutné, že pán poslanec v rámci svojej kampane do Európskeho parlamentu nedokáže ponúknuť občanom skutočné témy. K týmto udalostiam ešte z minulého roka sa už rezort vyjadřil. Pani Pietruchovej ako súkromná osoba diskutovala na sociálnej sieti v uzavretom fóre a jej čin-

nosť nesúvisela s výkonom jej práce na ministerstve a nebola ani v rozpore so zákonom. Ústava SR zaručuje každému právo na slobodu prejavu,“ vyhlásil pre TASR Michal Jurčí z tlačového odboru rezortu práce. Ako vnímate takúto „odpoveď“?

Podľa uvedenej logiky môže byť šéfom odboru pre rovnosť príležitostí človek, ktorý otvorene vyjadruje svoj zaujatý postoj voči veriacim, keďže to robí vo svojom voľnom čase. Veríte, že sa tento jeho postoj neprejaví aj v profesionálnej práci pri komunikácii s veriacim človekom? Štátny zamestnanec by mal podľa zásad Etického kódexu zachovávať vo vzťahu ku všetkým občanom zásadu nestrannosti. A zaujatosť pani Pietruchovej ministerstvo nepopiera, iba ju ospravedľňuje tým, že ju deklarovala vo voľnom čase ako súkromná osoba. Lenže pán hovorca je svojimi slovami v rozpore s článkom 2 odsek 1 Etického kódexu, ktorý tu teraz citujem: „Zamestnanec je povinný zdržať sa aj mimo priameho výkonu pracovných povinností akéhokoľvek správania, ktoré by mohlo narušiť vážnosť štátnej služby alebo výkonu práce vo verejnom záujme.“

Hovorca povedal, že jej to zaručuje sloboda prejavu. Lenže je rozdiel, keď si niekto povie svoj názor, alebo angažuje ľudí takým spôsobom, ako to urobila O. Pietruchovej – zreteľne v kontexte jej práce a rodovej ideológie, ktorú iniciatívne pretláča na ministerstve aj kdekolvek, kde sa objaví.

• Pritom už v novembri minulého roka na interpeláciu poslanka NR SR Richarda Vašečku (prakticky v tej istej súvislosti, teda konflikte záujmov pani Pietruchovej) samotný minister Ján Richter pre agentúru SITA povedal, že vyjadrenia riaditeľky odboru rodovej rovnosti na ministerstve práce Oľgy Pietruchovej k Národnému pochodu za život v Košiciach sú „na hrane Etického kódexu štátneho zamestnanca“. Ján Richter preto poveril služobný úrad ministerstva, aby vyjadrenia Pietruchovej posúdil a vyvodil závery.

Aké závery služobný úrad voči pani Pietruchovej vyvodil, zatiaľ neviem. Na tomto mieste preto upozorňujem, že to trvá už piaty mesiac od odpovede ministra Richtera pre poslanka Vašečku – čo sa mi vidí nenáležitá. Vari to ešte služobný úrad ministerstva neprešetril...? Z tohto pohľadu sa skutočne môže javiť, že o takúto ignoranciu možno ide. V mojej interpelácii na pána ministra Richtera z 31. marca žiadam odpoveď na túto otázku. Pýtam sa ho aj na to, či bola vykonaná kontrola toho, ako O. Pietruchovej dodržiava zákon o princípoch štátnej služby č. 400/2009, najmä princípy profesionality, nestrannosti a etiky.

• Na blogu istého denníka pani Oľga Pietruchovej uvádza: „... Názory vyjadrené v článkoch sú mojimi osobnými postojmi a nereprezentujú názory môjho zamestnávateľa.“

Pani Pietruchovej systematicky porušuje podmienky, ktoré jej stanovil štát v Etickom kódexe štátneho zamestnanca. Tým podľa môjho názoru porušuje aj podmienky, za ktorých má funkciu platenú z daní občanov štátu vykonávať. Z toho dôvodu by pán minister mal zväziť jej výmenu vo funkcii riaditeľky odboru rodovej rovnosti a rovnosti príležitostí a pohľadať na jej miesto osobu, ktorá dokáže prisne oddeliť svoje osobné preferencie a postoje od pracovných povinností.

Ukrajina na šachovnici Západu

Drahoslav MACHALA

Opäť som sa presvedčil, aká to bola dobrá voľba, keď sme vlni pri 150. výročí Matice slovenskej odovzdali Cenu predsedu MS českému ekonómovi a politikovi, ex-prezidentovi Českej republiky prof. Václavovi Klausovi. Nikdy sa nebál povedať, čo si myslí, a nikdy nemal problém pomenovať trápenia a problémy súčasnej Európy. A nedávno ma prekvapil znova. Na diskusnom stretnutí so študentmi vysokej školy ekonomickej sa ho jeho starý priateľ Pavel Babka, s ktorým v mladosti hrával basketbal, spýtal na jeho názor na dianie v Ukrajine. Babka zostával samozrejme nekritickejšie servilné proeurópske a proamerické postoje a povrchne odsudzoval vývoj situácie na Ukrajine.

A čo odpovedal Václav Klaus: „Zmena geopolitickej situácie nastala. V твоjich očiach, Pavel (Babka, jeho priateľ – pozn. autora), tú zmenu geopolitickej situácie podľa teba vyvolalo Rusko a Putin. To je detinský a nezmyselný názor! Myslím si, že

túto zmenu vyvolal európsky Západ a USA, ktoré chceli nezmyselným spôsobom konfrontáciu s Ruskom, a použili Ukrajinu ako nevoľný, smutný, nešťastný nástroj, ako to docieľali. Rozošťvanie Ukrajiny, rozohranie tejto ukrajinskej karty v nijakom prípade nespôsobil Putin, to spôsobili naši súdruhovia zo západnej Európy a zo Spojených štátov. Varovali sme predtým od začiatku, bolo to skutočné

O ČOM JE REČ

nešťastie. Tento spôsob rozdeľovať Ukrajinu a organizovať tie majdany, to bola cestička, ako Ukrajinu rozbit' a vyvolať všetky tie tendencie, ktoré tam teraz prebiehajú. Je to nešťastie, Ukrajina je obeť a Ukrajina je si sama za to vinná. Ukrajina nezvládla transformačný proces od pádu komunizmu ani v politickej, ani v ekonomickej rovine, ale mala vo vnútri neprijemnú geografickú rozpoltenosť, a vina ukrajinských politikov je obrovská. Dvadsať rokov ma pozývali ukra-

jinskí politici a vedel som, že ak by som tam prišiel, tak by som iba legitimoval tú nešťastnú politiku Ukrajiny. Bolo to nešťastne rozohrané, rovnako ako rozohrali drámu na Ukrajinu o dve dekády skoršie. Nie je dôvod, aby sme vebčili Rusko a Putina, ale ja si myslím, že v tejto súčasnej situácii sú Rusko aj Putin nevinne. Som stopercentne presvedčený, že Putin je nešťastný, že ho zavliekli do tejto situácie, ktorá je nešťastím pre Rusko a pre Putina, a v šachovej terminológii to bol od neho vynútený ťah. Hlavnou obeťou je Ukrajina a ľudia, ktorí žijú na Ukrajine. Západná Európa a Spojené štáty hrajú s Ukrajinou svoje hry a niektorí neprezieraví ľudia v Česku to nevedia pochopiť. Musím to povedať takto tvrdo a nemilosrdne!

Šokujúci je dvojité menter, ktorú naši propagandisti používajú. Neusilujú sa preniknúť do hĺbky problému, čo sa teraz odohráva na juhu a východe Ukrajiny v malých a vo veľkých mestečkách, in-

formovať o menách, o ktorých sme donedávna ani nechyrovali. Ak si majdanisti v Lvove na konci roka 2013 vyhlásili Lvovskú nezávislú republiku, tak to bol prejav slobodnej vôle a demokratizmu. Ak si ľudia v Donecku vyhlásili vlastnú republiku, tak sú to separatisti. O ideologickom školení našich podvodníckych novinárov vypovedá najmä ich slovník. Sú „dobrí povstanci“, ale zlí „ozbrojenci“, sú „dobrí mladí revolucionári“ a „zlí separatisti“, sú „dobrí vojaci“ a „zlí militanti“. To je slovník propagandistov z päťdesiatych rokov 20. storočia!

Ak počúvate tzv. Slovenský rozhlas, už slovník týchto sľuhov prezradí, aby ste nemuseli sledovať obsah. Nik vám nepovie, že Rusi sa chystajú vydávať zlaté päťdesiatrubľové mince a budú chcieť, aby sa za plyn a naftu platilo zlatom, a nie potlačeným zelenými papierikmi, ako kedysi dolár nazval Ján Slota. Rusi majú zlata na Magadane navyčerpatel'né zásoby. To isté sa chystá urobiť Čína. Ale v slovenských médiách sa nikomu ani nezachveje hlas, že sa pripravuje celkom „nový svetový poriadok“, o ktorom nebude rozhodovať dolár, preto systematické vojenské obkľúčovanie Ruska.

V bojoch s Avarmi preukázal statočnosť, až si ho Slovania zvolili za kráľa So Samom Vinidi vždy porazili Hunov

Milan S. ĎURICA – Ilustrácia: archív SNN

Nemožno riskovať zneváženie tejto osobnosti bez toho, žeby sme opatrne nevyčerpali všetko, čo sa o nej nachádza v spoľahlivých prameňoch, a kriticky nepreskúmali aspoň výroky najznámejších autorov, odborníkov v dejinách 7. storočia v našom stredoeurópskom priestore. Vzhľadom na kritérium objektivitu máme k dispozícii síce iba jeden základný prameň, ale jeho nevšednou vlastnosťou je, že vznikol už v tom istom čase, keď sa udalosti okolo kráľa Sama odohrávali.

Je to známa Fredegarova kronika, ktorej prvé dve knihy zaznamenávajú udalosti od roku 584 do roku 613. Nasledujúca tretia kniha, ktorej autorom bol pravdepodobne iný burgundský kronikár, dopĺňa predošlé záznamy až do roku 642 a potom v nej pokračoval asi tretí autor až po rok 768. Zo štvrtej knihy tejto kroniky sa teda dozvedáme: „V štyridsiatom roku panovania

Chlotara (čo znamená rok 623) muž menom Samo, rodom Frank z kraja senonského, priviedol so sebou mnohých kupcov a uberal sa obchodovať k Slovanom, nazývaných Vinidi. Slovania sa už začali búriť proti Avarom, nazývaných Hunmi, a proti ich vládcovi kaganovi. Keď Vinidi s vojskom zaútočili proti Hunom, kupec Samo, postupoval s nimi vo vojsku. A tu pre-

kázal takú veľkú schopnosť proti Hunom, že to vzbudilo obdiv, a nesmierny počet z ich bol pobitý mečom Vinidov. Vinidi spoznávajú Samovu užitočnosť zvolili si ho za kráľa nad sebou a tu šťastlivo panoval tridsaťpäť rokov. Za jeho vlády Vinidi viedli mnohé boje proti Hunom. S jeho rozvahou a so schopnosťou Vinidi vždy porazili Hunov. Samo mal dvanásť žien, s ktorými spodil dvadsaťdva synov a pätnásť dcér.“ (Kniha IV, hlava 48)

BOJE S DAGOBERTOM

Autor kroniky potom opisuje boje medzi tými Slovanmi, ktorí si zvolili Sama za kráľa, a medzi východofranským kráľom Dagobertom, ktorý sa chcel zmocniť jeho územia a spojil sa aj s Longobardmi, aby Slovanov premohli. Spočiatku víťazili, ale nedobýli mohutný hrad Vogastisburg, v ktorom sa opevnili veľmi početné oddiely udatných Slovanov, a nakoniec Slovania sa pustili do protiútok a premohli a prinútili na útek zvyšky Dagobertovho vojska. Bolo to asi v roku 632 – 633. To znamená, že Samo so svojimi Slovanmi za deväť rokov vytvoril taký vojensko-mocenský útvar, ktorý mohol odporovať Franskej ríši, ba aj prepadať a plieniť jej okrajové územia.

Historické pramene potvrdzujú, že v roku 623 do bojov Slovanov zvaných Vinidi zasiahol franský ku-

pec Samo, ktorého po víťazstve nad Avarmi/Hunmi zvolili Vinidi za svojho kráľa. A kráľ Samo, ktorý nad nimi panoval tridsaťpäť rokov, teda 626 až 661, kontroloval také veľké územie v strednej Európe, že neskorší historici označovali jeho mocenský útvar výrazmi Samovo kráľovstvo, ba aj Samova ríša.

ETNICKÁ KONTINUITA

Menej jednoduché je vyťažiť základnú zrodu z toho, čo nachádzame u uznávaných historikov. V minulosti vážni historici situovali jadro Samovej ríše do Korutánska, iní zase do vtedajšej Bohémie, teda dnešného Česka, ba nechýbali ani takí, čo ho ťahali do východných alpských výbežkov dnešného Slovinska a Rakúska. Zrejme ani historici sa ľahko nezbavujú prirodzenej lasky k svojej vlasti a kde len môžu, situujú dôležité historické udalosti do vzťahu k svojej vlasti. No podľa najnovších zistení, ak išlo o boje Slovanov s Avarmi, súčasný stav archeologických bádanií už dosť bezpečne dovoľuje určiť najzápadnejšie hranice avarských sídiel, ktoré sa nachádzajú na území pôvodných sídiel vtedajších Slovanov Vinidov (Venedov). Táto hranica nepresahuje na západ územie, ktoré od najstarších čias nepretržite obývali stredovekí Slovania/Sloveni, z ktorých sa historickým procesom vytvoril dnešný slovenský národ. Preto ak chceme postupovať podobne, ako to robia ostatní európske národy vo vzťahu k prvým historickým údajom o svojich národoch a štátoch, celkom oprávnene môžeme pokladať Samovo kráľovstvo či Samovu ríšu za najstarší historický koreň slovenskej štátnosti. Medzi stredovekými Slovanmi a dnešnými Slovanmi je už bezpečne zistená historická etnická kontinuita. Preto oprávnene možno pokladať Slovanov za starých alebo stredovekých Slovanov.

kej praxe o vyvodzovaní dôsledkov za vážne politické nedostatky. Usudzujeme, že hlavnú zodpovednosť za najnovší vývin a dnešný stav KDH má, bohužiaľ, jeho predseda. Ing. Ján Figeľ. Dôrazne teda vyzývame p. Ing. Ján Figeľa, predsedu KDH, aby bez nevhodného ďalšieho odďaľovania dobrovoľne a vo verejnej deklarácii, ako to urobil v troch spomenutých prípadoch, odovzdal funkciu predsedu KDH jeho vedeniu.

KROKY NA NÁPRAVU

Očakávame, že po tejto zmene KDH urobí všetky potrebné a nevyhnutné kroky na radikálnu obnovu svojho predsedníctva, na vdychnutie nového ducha do KDH, a to v celom priestore SR. Ide o budovanie novej, opravdivo, svojím duchom a budúcou činnosťou neformálne kresťanskej politickej strany Slovenskej republiky, kresťanskej politickej strany bez špekulatívnych kompromisov a chýb, na ktoré sme v minulosti postupne s vývinom KDH upozorňovali a ktoré sú pre terajšie KDH aktuálne ešte aj dnes.

KDH musí dostať nové vedenie, musí nájsť nové tváre, na jeho čele musí stáť charismatická osobnosť s túžbou nie vládnuť, ale odvážne a bez špekulatívnych kompromisov, bez nenávisťných afektov s láskou slúžiť slovenskému národu v duchu jeho stáročných tradícií.

Signatári Otvoreného listu (SKS):

Ing. Anton Janitor, PhD., Ing. Peter Košťúr, Ing. Andrej Vlačík, Ing. Ľudovít Urminský, doc. PhDr. František Roček, Ing. Juraj Jurč, prof. František Košťál, doc. Ing. František Kossorin, Ing. Pavel Hatala, Ing. Viliam Zopp, doc. PhDr. Jozef Sivák, Mgr. Vlasta Kráľová, Marína Vjazanková, prof. PhDr. Ďal Kollár, DrSc., RNDr. Ing. Jozef Darmo

R - 2014023

POZNÁMKA

To, že sme, čo sa folklóru týka, jeden z najbohatších štátov v Európe, je fakt, ktorý sa však častým používaním zmenil tak trochu na frázu. Začiatkom deväťdesiatych rokov sa zdalo, že komerčná kultúra, ktorá sa na našincov valila doslova z každej strany, prevalcuje desaťročia žijúcu tradíciu folklórnych súborov, festivalov a prehliadok a naša ľudová kultúra bude nenápadne dožívať v predajniach ÚLUV-u.

Živá voda folklóru

Nestalo sa tak aj napriek tomu, že finančná podpora, či už celoštátna alebo regionálna, nedávala folkloristom veľa dôvodov na pokojný spánok. Aj tohto roku sa môžeme tešiť na tradičnú a ikonickú Východnú, a to 4. júla, no a o dvadsať dní neskôr na nemenej šľavnaté Jánošíkove dni v Terchovej. Ale ak si chcete užiť skutočne folklórnu nôtu skôr, máme jeden tip. Mesto zvolen a spolopienstvo Duša fujary pozývajú všetkých milovníkov folklóru na 2. ročník medzinárodného fujarového festivalu, ktorý bude 24. a 25. mája 2014 na zámku v tomto stredoslovenskom meste. Okrem tradičných domácich fujaristov sa v programe predstavujú vynikajúci interpreti, ale aj výrobcovia pastierskych hudobných nástrojov z Českej republiky, Nemecka, Belgicka či USA.

Všetci sa zhodli na jednom – fujara ich očarila ako nesmierne spanilý nástroj, ktorý pochádza z lona najčistejšej prírody. Človek si ju z nej pokorne vyprosí a vdychol jej dušu, teda tóny, ktoré zaujmú každého, čo ju len raz započuje. Súčasťou festivalu bude aj Podpoliansky jarmok, ukážky ľudových remesiel, výroby vrbových pišťaliel, ale aj pastierskych pišťalí a samotnej fujary. Nebude chýbať ani vyučovanie hry na tieto hudobné nástroje, ktoré si v posledných rokoch získalo mnohých nadšencov zo Slovenska aj zo zahraničia. Základnou myšlienkou festivalu je prezentovanie fujary nielen v tradičnom štýle, ale aj ako hudobného nástroja, ktorý je využiteľný v rôznych hudobných štýloch. O neobmedzených hudobných možnostiach slovenskej fujary vás určite presvedčí vystúpenie hudobnej skupiny MAOK zo Slovenska, Romyho Bentona a Davida Milneho z USA, Winneho Clementa z Belgicka, ale i niektorých domácich fujaristov, ktorí majú jedno spoločné. Lásku k hudbe a k hudobným nástrojom, ku ktorým patrí aj fujara. „Posielam matke Poľane hudobný pozdrav od jej dcéry Fujary. Aj otec Fujak prestal na chvíľu fúkať a započúval sa do zbojnickej piesne, ktorú počul raz dávno zahrať a zaspieval baču Ondreja na očovskom salaši.“ Nádherne vyjadrenie zakladateľa spolopienstva Duša fujary Dušana Holíka vysvetľuje, prečo tento hudobný nástroj prežíva svoju renesanciu.

Maroš M. BANČEJ

INZERCIA

Členovia Spoločenstva Kresťanské Slovensko sa obracajú na vedenie KDH

Výzva predsedovi a vedeniu strany

Niektorí z nás, ktorí dnes signujeme tento list, sme sa v minulosti aktívne zúčastnili na konštituovaní a potom aj na vývine KDH. Dnes sa k tomu všetci hlásime. Našu angažovanosť vo vzťahu ku KDH dokladáme zverejnenými a aj dnes ľahko prístupnými dokladmi, napríklad textami v zborníku Zápas o Slovensko. O tejto téme je v tomto zborníku, najmä v kapitole VI na s. 225 – 267, o. i. aj samostatná úvaha Naša kresťanská politika. Tento text je aj dnes aktuálny. Prvý článok Slovo vedcov a pedagógov Kresťanskodemokratického hnutia národu (s. 225 – 228) je už z 8. mája 1990, teda na samom začiatku vznikajúceho KDH!

Napísali sme tam aj to, že „KDH mohlo a malo byť na Slovensku najsilnejšou politickou stranou. Tak sa dá interpretovať aj ozvušenie zakladacieho snemu KDH v Nitre v r. 1990“ (s. 241), na ktorom sme sa niektorí aj osobne zúčastnili. Napísali sme: „Kresťanský politik nemôže robiť kompromisy v zásadných veciach – nemôže politické výpočty nadradovať nad kresťanstvo.“ (s. 251) Kritizovali sme výrok niekdajšieho predsedu NR SR, že Slovensko nemá žiadne dejiny (s. 253). Opýtali sme sa vedenia KDH: „Vám je jedno, s kým sa spájate a aký program prijímate, keď ide o vládu?“ (s. 259) Pripomenuli sme: „Kresťanská politika ... nemôže byť usmerňovaná hnevom a nenávisťou, bezduchým zápasom kto z koho.“ (s. 260) Kritizovali sme aj vtedajšiu koalíciu KDH s SDKÚ a SMK (s. 263).

ÚPADOK A ROZKLAD

Pripomínáme ešte, že sa niektorí z nás od prvých dní politického zlomu v roku 1989 zúčastnili na diskusiách o budúcnosti očakávanej slovenskej kresťanskej (!) politiky a stali sme sa aj členmi vznikajúceho a vzniknutého KDH. Boli sme nimi dovedy, kým sa KDH otvorene neprihlásilo k tým, ktorí boli proti vzniku samostatnej Slovenskej republiky.

Naša nespokojnosť s vnútornými procesmi v KDH a s jeho vývinom v ďalších rokoch – až po dnešok – sa, bohužiaľ, ukáza-

la ako odôvodnená. Dnes musíme upozorniť na toto:

- KDH, deklarativne teda kresťanská (katolícka?) politická strana SR, sa dnes nachádza v stave úpadku a rozkladu. Jej politici a i najvyšší funkcionári postupne opúšťajú KDH, angažujú sa inde, zakladajú nové strany – s nádejou na budúce totálne víťazstvo...

- Výsledok prezidentských volieb minulých dní vyvolal odchod troch vysokých funkcionárov KDH zo zastávaných funkcií. To je ďalší krok v zlome vývine. Pýtame sa: Kto je za toto zodpovedný? Nemá tento stav korene svojho vývinu už v tom, čo sme vyššie spomenuli? Nebolo KDH upozorňované na zlé smerovanie už dávno pred dneškom? Prečo si to jeho funkcionári nevšimli? Prečo to ľahkovážne ignorovali? Ba dokonca odmietali o tom vôbec s nami diskutovať a sami sa kriticky postavili k dobromyseľne a opakovane vyslovovaným upozorneniam. Aký kresťanský základ má takéto konanie kresťanskej politickej strany?

ŽALOSTNÝ STAV

Súčasný stav KDH, stav slovenskej – podľa názvu a symbolov – jedinej kresťanskej politickej strany v SR je priam žalostný. Zdôrazňujeme: To nie je stav zlého stavu jednej politickej strany, to je stav kresťanskej politiky, kresťanského základu slovenskej

Pedagóg Akadémie umenia v Banskej Bystrici Juraj SARVAŠ

Fotografie pri tisícej klapke filmu 44

Pred urasteným mužom, z pohybov ktorého vyžaruje elegancia a dôstojnosť – mužom ročník 1931 –, leží fotografia z roku 1957. Je to fotografia z nakrúcania jedného z prvých slovenských veľkofilmov. Aspoň tak to vnímali vtedy aj v rámci Československa. Tradičná fotografia s celým štábom vznikla pri tisícej klapke, pri tisícim zábere. Film má názov Štyridsiaty štvrtý alebo jednoducho 44 a vošiel mnohorako do dejín. Len jeden je živý - Juraj SARVAŠ.

Zhovárал sa Dušan D. KERNÝ – FotografiE: Emil SEMANCO a archív J. S.

• Film sa nakrúcal v roku 1957. V Československu bola hlavná téma sovietskych osloboditeľov a povstaleckých partizánov – a zrazu téma z prvej svetovej vojny – prečo?

Nedávno som mal besedu so stredoškólakmi a s mladým historikom v Banskej Bystrici. Bola spojená s ukázkami z filmu Štyridsiaty štvrtý a spytovali sa ma na to isté – jednoducho nebolo to z nejakých politických dôvodov tabuizované, ale predsa len sa akosi na históriu Slovákov v prvej svetovej vojne zabudlo a zabúdalo, pritom 3. júna 1918 popravili štyridsiatik štyroch chlapcov zo 71. pešieho pluku trenčianskeho, takzvaného drotárskeho, drótušregimentu ho nazývali, lebo to boli chlapci z Kysúc, od Trenčína, z drotárskeho kraja. A Pafo Bielík, ktorý bol taký štúraj v slovenskej histórii, objavil túto tému, išiel do toho Kragujevca...

• Vtedy to bola cesta do zahraničia na osobitné povolenie, okrem toho len niekoľko rokov predtým bol pre nás hlavný juhoslovanský predstaviteľ Josip Broz Tito „krvavým psom“...

... a Bielík napísal o tom poviedku. So zaujatím som ju čítal, vychádzala na pokračovanie v časopise Film a divadlo, ten bol vtedy vynikajúci.

• Vtedy ste boli mladý herec v Divadle Zozefa Gregora Tajovského vo Zvolene, teda mimo Bratislavu...

Mimoriadne ma to zaujalo, nevedeli sme o tom, nehovorilo sa o tom, neučilo, pritom to bola najväčšia vzbura proti vojne v rokoch prvej svetovej vojny, vzbura vojakov. Možno sa o tom u nás nehovorilo aj preto, lebo na tom pomníku v Juhoslávii boli české mená. Namiesto Bednárik tam bol Bednařík, bol Jan a nie Ján, a bolo toho viac; mená boli v českom tvare... A jedného dňa som ja, zanietený čitateľ tejto poviedky o Kragujevac, dostal telegram, aby som sa dostavil na filmové skúšky do filmu 44 do Bratislavy. Scenár mi poslali po vodičovi autobusu, ktorý prichádzal do Zvolena z Bratislavy o ôsmej večer. Skúšky boli na druhý deň ráno a rýchlik odchádzal o pol tretej nadránom! Ešte mi odkázali, že o ôsmej ráno ma na bratislavskej hlavnej stanici čaká auto... Pozriem do scenára – a tam označené časti: Viktor Kolibec, Viktor Kolibec, Viktor Kolibec – scén bolo dovedna päť až do poslednej strany – hlavná postava! Naštudoval som, pokiaľ sa len dalo, všetko, aby som vedel, do čoho je vsadená postava. Od rána sa filmovalo a pustili ma až popoludní, keď mi

išiel vlak do Zvolena, lebo večer som mal predstavenie... Pafo Bielík sa do filmu dal s veľkou vervou, všetkých nás mladých hercov strhol, film mal zelenú u vedenia Koliby, na jej čele bol dobrý chlap...

• Spomínate si na začiatky filmovania?

Akoby nie, bolo to 23. marca 1957, bol to môj prvý filmovací deň a filmoval som scénu návratu z Ruska, kde sa zarastený brodim močariskami, krovinami... Tie boli reálne, neboli to nijaké kulisy, nuž ale boli sme mladí a chceli sme ten film urobiť čo najlepšie, okrem toho išlo aj o iné okolnosti. Oproti

svojbytného slovenského filmu. Keď film šiel do zahraničia, dostávali sme veľa ohlasov aj odtiaľ, napríklad aj z dnešných štátov vtedajšieho Sovietskeho zväzu. Dostali sme cenu FIPRESCI na filmovom festivale v Karlových Varyoch. Úspech sme mali všade. Na Slovensku, na Morave, v Čechách. Kiná boli plné v celej vtedajšej republike. Film zaujal. Ale to hlavné – začali sa opravovať mená na pomníku popraveným v Kragujevci. Pomník bol síce udržiavaný, ale celková renovácia sa urobila iba pred pätnástimi rokmi! Teda až po roku 1989! Napokon aj dokument kragujevských tvorcov vznikol až

Kolektív tvorcov filmu Štyridsiaty štvrtý...

pôvodnému zámeru filmať priamo na mieste, kde sa historické udalosti odohrali, pre medzištátne napätie z toho zišlo. Opätovne sme mali – teda nie my, ale vtedajší režim – nejaké nezhody s Juhosláviiu J. B. Tita. Bielík rozhodol: Všetko sa bude nakrúcať v Bratislave a okolí. Kto chce spoznať časti starej Bratislavy, povedzme tie časti Podhradia, ktoré dnes nejestvujú, alebo Kapitúlsku ulicu – nevelký rozdiel medzi tým, ako vyzerali vtedy a ako dnes – môže zábery z ulíc vidieť v tom filme. Nimi sme šli v tom pochode smrti na popravisko, len sa vyvesovali nápisy v srbskom jazyku...

• Vravíte, stará Bratislava... Veduta jej ulíc, ako vyzerali v roku 1957, „zahrala“ Kragujevac roku 1918, to hovorí za veľa...

Malo to však výhodu, Bielík dosiahol miliónovú úsporu na rozpočte, bol to nepochybne úspech, to sa dá oceniť ešte aj dnes, možno najmä dnes. Okrem toho pomohla aj armáda, pri masových scénach, ktoré sa nakrúcali v okolí Stupavy, hrali s nami tri roty čs. armády oblečené do uniformier rakúsko-uhorskej armády. Dodnes sa mi stáva, že stretnem niektorého z týchto „spolubojovníkov“...

• Bol film prelomový, ako ste to preživali, ako tvorcovia, ako verejnosť?

Premietalo sa to v decembri 1957 a potom v kinách v roku 1958. Bolo to odtabuizované témy, všade sa o tom hovorilo, písalo, dostávali sme množstvo listov; v Bratislave sa film hral šesť týždňov trikrát denne a stále bolo vypradané! Obrovský úspech. Kritiky hovorili o prvej lastovičke

Elena Pappová, teda ženou hlavného hrdinu vo filme 44! Samozrejme, filmová postava sa menuje Kolibec, má zvučné a znakové meno Viktor Kolibec. V skutočnosti sa volal Kolibík, v trenčianskych kasárnach sa odhaľoval pomník a títo vojaci, vtedy už starí ľudia, plakali. Vdova Kolibíková na otázku Pafo Bielika povedala: Juj, veď ten môj bol oveľa menší, nebol taký urastený ako tento filmový. Boli to dojímavé chvíle. Ukázali sme verejnosti, čo za krutosť nám priniesla prvá svetová vojna. A ja osobne si myslím, že to bola udalosť, ktorá sa zapísala do dejín nielen slovenských, ale do dejín Uhorska. Verím, že pri storočnici vypuknutia tej hroznej vojny, v ktorej padli desaťtisíce Slovákov, si to nielen dôstojne pripomenieme, ale azda si nájde priestor na televíznych obrazovkách aj onen dokument srbských tvorcov z Kragujevca...

• Vidno, že pre vás to nie je len minulosť ani ako pre človeka a ani ako pre tvorca, umelca a pedagóga na banskobystrickej Akadémii umení...

Rozpovedal by som príbeh z besedy v Banskej Bystrici. Mladá pracovníčka Štátnej vedeckej knižnice našla pani Babjakovú a tá jej priniesla denník vojaka 72. pešieho pluku, bratislavského Adama Štúra. Písal si ho od narukovania až dovtedy, kým nepadol do ruského zajatia, ako ruské zajatie prežil a ako sa po vojne vrátil. Štyri roky rodina nevedela, čo s ním je, denník je pekne čitateľný, isteže je v trenčianskom nárečí, je v rukopise, pre pani Babjakovú je to stále až dodnes – do roku 2014, cenná rodinná pamiatka. Bol to totiž jej starý otec.

• Zaujalo to mladých ľudí?

Myslím si, že mladí dnes nepoznajú ani najnovšie dejiny, ale práve takéto podujatia vyvolávajú záujem, je to príbeh a práve táto príbehovosť je metóda, ako nielen vyvolať záujem, ale aj všeobecné povedomie o našich dejinách. Veď to nebola jednoduchá doba, kto písal proti vojne v tých časoch, bol zradca, hneď ho brali, takže nikto neriskoval. Skvelé Hviezdoslavove Krvavé sonety poznáme alebo sa o nich vo všeobecnosti vie, ale nemohli vyjsť v čase, keď ich básnik napísal, ale až po vojne v roku 1919.

• Pravda, medzi výnimkami nájdeme Martina Rázusa...

To je zaujímavé, Rázus písal proti vojne, keď mu to neverejnili v jednom časopise, našiel si druhý; písal do novin, má veľkú protivojnovú produkciu, napokon vyšla aj zbierka Hľa vojna – Ce est la guerre, výborná poézia, najväčšmi v nej dominuje báseň Matka, zrejme to mohlo byť v Hodžovom Slovenskom týždenníku. Rázus má veľa poézie, protestov proti vojne. Bol v tom najväčší. Bol to výnimočný kňaz. Je to len zdánlivý paradox, že potom, po rozpade Rakúsko-Uhorska, po oslobodení, po vzniku Československa sa stal ostrým kritikom pomerov, ktoré poškodzovali Slovensko. Ozna-

čovali ho za vlastizradcu, dokonca ho súdili – a to v Banskej Bystrici. Aké sú ľudské osudy! On, ktorý tak bol proti vojne, ktorá spôsobovala Slovákom utrpenie, boril sa za slovenskú vec, bol napokon súdený v meste, kde študoval, akoby vlastizradca. To hovorí veľa o osudoch Slovákov vôbec. Oslavy 125. výročia Rázusovho narodenia boli veľmi pôsobivé a povedal by som najmä užitočné oslavy, boli pred rodným domom vo Vrbiči 18. októbra – tam som robil prvé pásmo o Rázusovi a potom v poetickom štúdiu v Bratislave.

• Pripomeňme, že počet poetických večerov, ktoré ste pripravili, presiahol už číslo stoosemdesiat – a všetky tie ojedinelé produkcie a tie roky sú spojené s vaším menom. Je to priam do niekoľkých kníh rekordov...

Človek sa neustále učí, stále nachádzam príbehy našich literátov, poéziu často aj zabudnutú, ale aj osudy. S Rázusovými poslanckými prejavmi, s kusom jeho života som sa zoznámil až teraz. Brojil proti tomu, že v Čechách, na Morave a v Sliezsku bolo na občana vyčlenených asi osemstopäťdesiat korún a na Slovensku dvesto! Nechcem robiť česko-slovenské rozbroje, ale toto sú fakty, týmí argumentoval Rázus pred mnohými desaťročiami! Rázus hovoril veľmi presne – a to nás prepája s atmosférou Slovenska počas prvej svetovej vojny, s tým, čo sa udialo potom. Tieto súvislosti, toto prepojenie – teraz, osemdesiat rokov po smrti – hovorí veľa. Mladí výtvárnici vyhrali súťaž na symbolický pamätník – prvý, ktorý Rázus v Bratislave má. Odhalili ho nedávno, je veľmi pôsobivý, na očiach vo dne i svietiaci v noci na nábreví Dunaja, má tvar pylónu akoby kníh s názvami miest, kde Rázus pôsobil...

• A vyčítame tam aj jeho príbeh počas prvej svetovej?

Hej, táto vojna veľmi, veľmi zasiahla Slovensko, rovnako ako jej následky. Spomínam, ako Anton Habovštiak z Oravy pripomínal, že spoznal otca, až keď mal desať rokov... Koľko zostalo osamotených žien, sirôt, koľko rodinných tragédií. Následky vojny ťažko zasiahli najmä slovenský vidiek...

• Veď sa to týka aj vášho osudu...

No, ja som svojho otca nepoznal, som pohrobok, otec sa vrátil z prvej svetovej ranený, zanechal to na ňom riadne stopy a narodil som sa ako sieste dieťa, už keď ho nebolo. Predstav si, doma sme opatrovali, teda mama opatrovala fotografiu otca, volal sa Pavel, portrét vo vojenskej uniforme, uniforme rakúsko-uhorského vojska, keď tiahlo do vojny. A v takej istej uniforme som potom hral vo filme 44, keď som si takú istú uniformu obliekal... Zrejme tak ako mnohí iní chlapci na filmovačke som si nemohol nespomenúť na otca a na to, čo zrejme zažíval, veď mnohé scény vojenského života museli byť v skutočnosti v podstate také isté ako vo filme...

Záber z filmu s hlavnými protagonistami. J. Sarvaš vľavo.

Pred 95 rokmi tragicky zahynul hrdina slovenského národa M. R. Štefánik Stihol, čo by iní nestihli za sto rokov

Roman KALISKÝ-HRONSKÝ – Foto: archív SNN

Každý rok postojím 4. mája vo výročí deň tragédie pri pamätníku autora Dušana Jurkoviča v tvare pyramidy neďaleko súčasného Letiska Milana Rastislava Štefánika blízko Ivanka pri Dunaji. Na tabuli, ako vždy, čítam zlatým písmom napísané slová: „Na tomto mieste zahynul dňa 4. mája 1919 čsl. minister a generál Dr. Milan R. Štefánik a jeho sprievod kráľovský italský npor. I. Mancinelli-Scotti, serž. H. Merlino a strelec G. Agginiti. Na večnú pamäť.“

Inokedy, sediac pod sochou generála na bratislavskom nábreží Dunaja, predstavujem si, čo by nám generál chcel povedať z tej večnosti, na ktorú je už dlhých deväťdesiatpäť rokov.

■ AZDA BY POVEDAL...

Možno by povedal niečo takéto: „Som už dosť dlho mŕtvy na to, aby som vedel, že život ubehne príliš rýchlo a nikto nie je nesmrteľný. Nič živé na tejto zemi nie je naveky, ani tá rieka, čo tečie podo mnou. Zrodila sa, keď sa formovala tvár matky zeme, a tiež raz ukončí svoju púť spolu so zánikom našej planéty. Planéty, ktorú som za svojho krátkeho života obišiel celú, aby som sa napokon mohol vrátiť domov. Vrátil som sa, ale stálo ma to život. Tá rieka videla stovky ľudských pokolení, ktorým prinášala život i smrť, zažila kmene a národy, čo sa pri nej usadili, aby tu budovali svoje domovy.“

Rieka priniesla v toku dejín s koncom prvej svetovej vojny tomuto mestu a celej krajine novú nádej, ale aj mnohé obavy. Mesto, v ktorom na mňa čakala smrť, zažilo so vznikom Česko-Slovenska svoje znovuzrodenie. Hoci

som nebol pri tom osobne, viem o tých udalostiach všetko. Niektorí tvrdia, že nebyť mňa, veci by sa nedali do pohybu, ja sám však najlepšie viem, že v kolese dejín je každá súčiastka nadržiteľná. V tom čase po mojej smrti mi mnohí volali na slávu, iní ma posielali do zabudnutia. Ja som však nezabudol a ani na mňa ľudia celkom nezabudli. Preto tu teraz stojím, pozerám sa na vás a počúvam, čo rozpráva rieka...

Mal to byť významný a pekný deň, keď som 4. mája 1919 spolu s tromi talianskymi letcami nastúpil do lietadla Caproni, aby som z Talianska priletel do Bratislavy. Doma ma čakali moji blízki. No čakala aj smrť, ktorá sa o mňa uchádzala už dosť dlho a mala toho čakanie asi plné zuby.

Lietadlo priletelo nad mesto a leteli sme smerom k Ivanke ponad most, ktorý neskôr pomenovali po mne. Prileteli sme cez Dunaj a dvakrát ponad mesto. Nepamätám si, čo mi prišlo na myseľ v posledných chvíľach. Videl som oblohu, ktorú som dobre poznal s jej hviezdami ako astronóm, a kým som mal krídla aj ako letec. Padli sme strmhlav na zem, ktorú som chcel

vrúčne pobozkať, no osud mi to už nedoprial. Ja slovenský svetobežník, vedec, astronóm, politik, francúzsky generál a česko-slovenský minister vojny som zahynul pri svojej poslednej misii, keď som mal domov priniesť mier. A potom som bol mŕtvy...

■ BEZ FIKCIE

Mesto čakalo 4. mája na návrat Štefánika z Talianska. Už v apríli 1917 Štefánik vyhlásil, že „Bratislava musí byť naša, bez nej by nebolo slovenskej slobody“. O bojoch pri oslobodzovaní Slovenska aj o hroziacom maďarskom šovinistickom boľševizme bol generál dobre informovaný. Od ministra Šrobára dostal list, aby čo najskôr prišiel domov a zasiahol váhou svojej osobnosti. Predstavitelia mesta verili, že tu uhladí aj spor medzi generálmi z Talianska a Francúzska (Piccione – Pellé). Štefánik by tiež už bol rád doma – ved' celých šesť rokov nevidel matku a príbuzných.

Odmietol cestovať vlakom a od Talianov si vyžiadol trojmotorový dvojplôšnik Caproni 450. Taliani ho od letu odhovärali, nepovažovali lietadlo za vhodný dopravný prostriedok. Aj sám konštruktér Caproni upozorňoval, že lietadlo je bojový stroj stavaný na krátke lety a nebezpečenstvo havárie hrozí najmä pri pristávaní. Štefánik však trval na svojom, chcel prísť do vlasti štýlovo, ako letec a generál sa chcel znieť na rodnú zem z neba. Svoj prílet do Bratislavy zabezpečil, keď do mesta vopred poslal špecialistov na prípravu pristávacej plochy. Generál Piccione poslal už 1. mája do Padovy depešu, že plocha je pripravená podľa Štefánikových inštrukcií.

Nadišiel očakávaný deň. Štefánik v generálskej uniforme, v leteckej bunde s kuklou a okuliarmi, so šablou pri boku nasadol s tromi Talianmi do lietadla. Vzlietli o 8.07 z letiska pri Udine smerom na Viedeň a Bratislavu. Šrobár o tom dostal telegram správu o 8.30. Krátko po 11. hodine prišla do vládnej budovy správa, že Štefánik bude o chvíľu nad Bratislavou. Uvítacia delegácia sa autom náhlila na letisko.

Asi o štvrt' na dvanásť sa lietadlo objavilo nad Zimným prístavom a letelo k Hradu. Štefánik teda letel juhovýchodne od Viedne ponad maďarské územie. Lietadlo po prvom oblúku nad mestom nepristálo zrejme pre vietor, urobilo druhý široký oblúk, pri ktorom sa mu zdvihol strmhlav chvost a zrútilo sa tri kilometre od pristávacej plochy.

■ BEZ VÝSLEDKU

Legionári, ktorí sa tešili na zvitane so Štefánikom v Bratislave, zažili tragickú smrť svojho veliteľa pri páde lietadla. Sprievod cez mesto s truhlou generála na železničnú stanicu bol 10. mája demonstráciou legionárskej cti. Niektorí však ešte predtým v meste rozšíril nezmyselnú správu, že to práve legionári strážiaci most cez Dunaj spôsobili tragédiu, lebo vraj strieľali na lietadlo, ktoré sa blížilo z Maďarska a považovali ho za nepriateľské. Bola to samozrejme hlúposť, keďže legionári mali v deň očakávaného príletu Štefánika absolútny zákaz strieľať na akékoľvek lietadlo. Vrchné velenie légii vyhlásilo, že reči sú len pokusom o diskreditáciu vojska, ktoré si vraj malo zostreliť svojho vlastného zakladateľa.

Česko-slovenská vláda aj prezident republiky T. G. Masaryk dali nezávisle od seba haváriu vyšetriť dvakrát, svoje vyšetrovania viedli aj Francúzi a Taliani. Ani jedno vyšetrovanie nedospelo k jednoznačnému vysvetleniu, ale ani nepotvrdilo dohady o údajnej streľbe na lietadlo – v zhoenom vraku sa nenašli nijaké priestrely ani projektily.

Veliaci dôstojník roty strážiacej most vypovedal spolu so všetkými legionármi zo strážnej služby, ktorú konali 4. mája, pred štyrmi komisiami. Donekonečna vysvetľovali a prisahali, že z mosta ani z jeho okolia na Štefánikovo lietadlo nemohol nikto strieľať. Legionári zaručene nestrieľali preto, lebo mali zákaz strieľať v ten deň na čokoľvek letiace k Bratislave, nech by to bolo aj nepriateľské lietadlo. Okrem toho predsa vedeli, že má priletiť Štefánik. Maďari to tiež byť nemohli, prajnajmenšom v oblasti mosta, lebo ak by strieľali, legionári by to vedeli a na akúkoľvek paľbu by odpovedali.

Pád lietadla ostal nedošetrený, jednoznačné oficiálne závery sa nikto neodvážil predostrieť, a tak ostal priestor na špekulácie a fantastické historky. Tie sa sporadicky vynárajú a opakujú aj v súčasnosti. Pravda môže byť rôznorodá, ale tú jedinu pravdu by sme sa iste dozvedeli jedine od samotného Štefánika. Škoda, že jeho socha pri Dunaji nám ju rozpovedať nemôže...

NA MARGO

Pri smutných výročiach sto-ročnice začiatku prvej svetovej vojny a deväťdesiatpäťročnice zahynutia M. R. Štefánika sa celoročne konajú rôzne podujatia a kultúrno-spoločenské aktivity. Mnohé z nich sú na miestnej úrovni, iné majú celoslovenský, ba aj nadnárodný dosah a význam.

Z úcty k Štefánikovi

„Štefánik počas svojho života pôsobil ako astronóm, politik, filozof, aj generál francúzskej armády, ale svojou prácou sa zaslúžil najmä o založenie samostatného Česko-Slovenska. Jeho životným motom, ktoré predstavovalo jeho lásku k národu a postoj k životu, bolo: Veriť, milovať, pracovať. Milan Rastislav Štefánik neprežil leteckú katastrofu, ktorá so sebou nesie rúsko tajomnosti a špekulácii o plánovanom atentáte na tohto významného muža,“ píše sa v materiáli, ktorým uvádza svoj počín Národná Pookladnica.

Tá k deväťdesiatemu piatemu výročiu tragickej smrti Milana Rastislava Štefánika emitovala zberateľsky hodnotný artefakt s úvodným vyhlásením Osloboditeľ národa na pamätnej medaile! Medaila je zušľachtená dvadsaťštyrikarátovým zlatom. Je razená v najvyššej mincovej kvalite špeciálne k výročiu tohto jubilea, ktoré si uctieваме práve v roku 2014, a nielen numizmatici, aj iní zberatelia ju nájdu práve len v ponuke Národnej Pookladnice. Na reverze medaily je zobrazený portrét M. R. Štefánika a lietadlo v jeho pozadí. Medailu dopĺňa meno stvárnené postavy a rok jeho narodenia. Averz zdobí umelcky stvárnený znak Slovenskej republiky uprostred a názov kolekcie po obvodě.

Aj Slovenská národná knižnica (SNK) prispela k pripomenutiu výročia. Zdigitalizovala a verejnosti sprístupnila na svojej stránke www.dikda.eu pri príležitosti stého výročia začiatku prvej svetovej vojny fotografie jednej z najvýznamnejších osobností, ktorá v tomto vojnovom konflikte reprezentovala záujmy slovenského a českého národa, generála Milana Rastislava Štefánika. Fotografie zo zbierok Literárneho archívu SNK boli zdigitalizované v rámci národného projektu Digitálna knižnica a digitálny archív aj pri príležitosti blížiaceho sa deväťdesiateho piateho výročia tragickej udalosti, pri ktorej generál M. R. Štefánik zahynul.

„Depozity SNK uchovávajú veľmi bohatý fotografický a textový materiál ku generálovi Milanovi Rastislavovi Štefánikovi, ktorý preukázal svoje diplomatické, politické a strategické zručnosti práve počas krvavého konfliktu prvej svetovej vojny. Dňa 4. mája si zároveň pripomíname deväťdesiate piate výročie pádu lietadla, pri ktorom generál Štefánik tragicky zahynul. SNK verejnosti postupne sprístupní sériu jedinečných dokumentov – fotografie, mapy, osobnú knižnicu či reakcie na pád lietadla –, ktoré má vo svojich archívoch,“ povedala generálna riaditeľka SNK Katarína Krištofová.

Ešte pripomeňme, že v deň spomienok je na Mohylu M. R. Štefánika z obce Prieprasné zabezpečená bezplatná autobusová doprava do Košarísk o 15.50 hodine. Organizátori zároveň požívajú všetkých do sprievodu na peší výstup z Košarísk na Bradlo, ktorý ponese plamienok k slávnostnému zapáleniu vatier. O 21. hodine odchádza autobus zo slávnosti cez Košarísku a Prieprasné do Brezovej pod Bradlom. Viac informácií získajú záujemcovia na tel. čísle 0907 747 667.

(rkh)

(rkh)

Milan Rastislav Štefánik, 1880 – 1919

1880: Narodený 21. júla v Košariskách. 1886: Chodí do ľudovej školy v Košariskách a Šamoríne. 1890: Začína štúdium na evanjelickom lýceu v Bratislave. 1893: Pokračuje v kvarte na evanjelickom lýceu v Šoprone.

1894: Prichádza do kvinty na evanjelickom lýceu v Sarvaši. 1898: Maturuje.

1898: Prichádza do Prahy, začal študovať na českej technike stavebné inžinierstvo. 1900: Prechádza na filozofickú fakultu študovať astronómiu.

1902: 29. apríla odchádza na jeden semester do Zürichu. 1903: V polovici apríla odchádza do Palerma ako delegát spolku Detvan na zjazd medzinárodnej študentskej organizácie.

1904: 12. októbra promuje a 18. novembra večer cestuje do Paríža.

1905: Od 24. apríla pracuje v Janssenovom observatóriu v Meudone. 17. júna po prvýkrát vystupuje na vrchol Mont Blanc. 30. augusta pozoruje v španielskom meste Alcosebra zatmenie Slnka. 1906: 20. júla druhý výstup na Mont Blanc. 28. augusta tretí výstup na Mont Blanc. 19. novembra odjazd do Turkestanu. 1907: 1. februára sa v Jasnej Poľane stretáva s L. N. Tolstým.

1908: Od 10. júla do 15. septembra ďalšie tri výstupy na Mont Blanc. 1909: 6. apríla odjazd do Alžírska.

V máji pobyt v Tunise, v júni a júli pobyt na Sicílii a na Malte. 1910: 12. marca odchádza z Francúzska do New Yorku. 15. apríla vypláva zo San Francisca loďou Mariposa a 27. apríla pristáva v Papeete na Tahiti, kde 18. mája pozoruje prelet Halleyovej kométy pred Slnkom.

1911: Odchádza 24. februára z Tahiti na Nový Zéland. 4. apríla príjazd na ostrov Vavau, odtiaľ v máji cesta na súostrovie Fidži. 17. mája príjazd do Sydney v Austrálii. 20. júla sa vracia do Paríža. 1912: Cestuje cez Kanárske ostrovy do Brazílie. 1913: 28. septembra druhý príchod na Tahiti. Odtiaľ 26. novembra pricestoval do Quita, hlavného mesta Ekvádora.

1914: Marec – operácia žalúdka v Angres vo Francúzsku. V lete pobyt v marockej Casablance. Od 12. augusta pobyt v nemocnici Boucicatuovej, potom v sanatóriu Chaptalovo. Vymenovaný Rytierom čestnej légie.

1915: 26. januára rukuje do vojenskej služby pešieho pluku č. 102 v Chartres. 28. januára nastúpi do vojenskej leteckej školy v Chartres ako žiak pilot. 11. apríla ho v hodnosti desiatnika odosielajú k ďalšiemu výcviku do stíhacej divízie v Le Bourget. 15. mája podniká prvý výzvedný let. Nasledujú ďalšie bojové a prieskumné operácie. 31. augusta sa chystá odísť

na srbský front. 12. októbra bojuje v lietadle pri obrane Pirotu na bulharských hraniciach. 4. novembra núdzové pristátie pri meste Alexandrovc. 16. novembra ho po tom, čo má za sebou mnohokilometrovú strastiplnú cestu s jednotkami ustupujúcej srbskej armády, ho lietadlo kapitána Dangeizera dopraví do srbského Prizrenu. Odtiaľ potom letí do talianskej Valony. Nasleduje hospitalizácia v rímskej nemocnici. Začiatkom decembra už spolupracuje pri vytváraní budúcej Česko-Slovenskej republiky. Rokuje s vojenkými a politickými kruhmi o vzniku česko-slovenskej armády vo Francúzsku.

1916: Apríl a máj – lety na stroji Caproni na talianskom fronte. Zúčastňuje sa na niekoľkých bojových akciách. 28. júla odchádza do Ruska. 1. septembra ho prijal cár Mikuláš II. 16. októbra príchod do Bukurešti. 30. októbra audiencia u rumunského kráľa Ferdinanda.

1917: 4. januára cestuje opäť do Ruska. Od začiatku júna pobyt v USA, kde organizuje nábor krajanov do Česko-slovenskej armády. Koncom septembra ťažko ochorie a je ošetrovaný v Emergency Hospital vo Washingtone. 3. novembra sa vracia do Francúzska, kde pôsobí do polovice februára 1918. Dňa 16. 12. 1917 vydáva francúzsky prezident R. Poincaré dekrét o

zriadení česko-slovenskej armády vo Francúzsku.

1918: 16. februára odchádza do Talianska. 21. apríla uzatvára zmluvu s talianskou vládou o zriadení česko-slovenskej armády. 3. augusta odchádza do Francúzska, odtiaľ cestuje na Sibir. 2. septembra príchod do New Yorku. 24. septembra odchádza loďou Korea Maru do Japonska, 12. októbra príchod do Jokohamy. Od 12. do 20. októbra pobyt v Tokiu. 8. novembra odchod z Tokia do ruského Vladivostoku. V dňoch 27. a 28. novembra je v Irkutsku. V Rusku pôsobí aj v Omsku, Čelabinsku, Jekateringburgu.

1919: 16. januára sa vracia do Európy, ale už 28. januára je v Pekingu a 1. februára v Sanghaji. 15. marca prichádza opäť do Paríža, kde rukuje s francúzskymi predstaviteľmi o česko-slovenskej armáde na Sibíri. 20. apríla prichádza do Talianska na politické a vojenské rokovania.

4. mája odlieta na dvojplôšniku Caproni z letiska v Udine na Slovensko. Zrútenie lietadla pri Ivanke neďaleko Vajnora. 10. mája slávnostná vojenská rozlúčka s ostatkami neobehého v Bratislave, doprava Štefánikového tela vlakom do Brezovej. 11. mája pohrebný sprievod z Brezovej do kostola v Košariskách a odtiaľ na Bradlo.

Kresťanskí demokrati si sformovali odbory aj politických väzňov

V ich politike účel vždy svätíl prostriedky

Eva ZELENAYOVÁ – Foto: internet; zdroj: jangaso.sk

Roky udávali tón slovenskej politiky kresťanskí demokrati a ich líder Ján Čarnogurský. KDH v prvej polovici deväťdesiatych rokov minulého storočia permanentne organizovalo mítingy za slobodu slova. A to v čase, keď ešte aj v printových médiách existovala aspoň minimálna pluralita. Na jednej strane jeden denník blízky stranám s pronárodným programom, na strane druhej niekoľko titulov kritických voči týmto stranám.

Označení politici vo vláde z roku 1998 mali silnú komunistickú minulosť.

Ján Čarnogurský na otázku, prečo KDH pripravuje míting za slobodu, keď sloboda slova nie je v ohrození, konštatoval – preventívne. Na Slovensku vznikali kauzy za kauzou v dôsledku aj takejto preventívnej politiky. Realita života sa v médiách premietala do virtuálnej podoby.

■ TELEVÍZNA DERATIZÁCIA

Po roku 1998, keď sa moci chopili strany modrej koalície, sa z mediálneho trhu vytratili všetky denníky nekonformné s vládnu mocou. Dokonca vo verejnoprávnej televízii bez rozpakov „internovali“ nepohodlných novinárov na 28. poschodie. Akcia vošla do dejín slovenskej žurnalistiky ako deratizácia televízie. Vládne strany tým splnili odkaz poslanca Ľudovíta Černáka, ktorý sa po voľbách v roku 1994 posťažoval médiám, že nevyhrali preto, že sa po parlamentnom prevrate v marci 1994 nezmoznili verejnoprávných médií. Vraj ho v tomto zámere podporila len Brigita Schmögnerová.

Dve volebné obdobia od roku 1998 do roku 2006 vládli na Slovensku strany, ktoré síce voľby nevyhrali, ale dokázali vytvoriť väčšinu. V rokoch 1998 – 2002 dokonca aj ústavnú. Napriek tomu nepremenili niektoré predvolebné sľuby, ktorými dosiaľ traumatizujú spoločnosť. Napríklad zrušenie Mečiarových amnestií. Najmä KDH ich považuje za nemorálne. Mlčí však o milosti prezidenta Michala Kováča svojmu synovi za účasť na podvode v hodnote 2,3 milióna dolárov. Vysvetlenie je jednoduché, Kováč bol spojenec, pomohol zvrhnúť vládu v roku 1994 a keď aj neskôr, predsa sa dostala k moci vtedajšia opozícia. A asanovala všetko, na čo dosiahla.

■ MIGRUJÚCI POSLANCI

V rokoch 1994 až 1998 sa na politickej scéne Slovenska vytvorili dva ideologicky nesúrodé bloky. Vládny pozostával zo strany stred – HZDS, národnárov – SNS a ľavicového Združenia robotníkov Slovenska. Opozíciu tvorilo konzervatívne KDH, liberálna Demokratická únia Slovenska, ktorá sama spochybnila počet platných podpisov na hárkoch do volieb (Milan Kňazko na TB), ľavicová Spoločná voľba a etnická Maďarská koalícia. Je pravda, že v opozícii sa strany ocitnú, no tieto strany plus novovzniknutá ľavicová SOP vytvorili po voľbách v roku 1998 vládu s ústavnou väčšinou v parlamente.

V tomto období najmä na pravej strane politického spektra sa

usilovali dostať do parlamentu politici zo zvyškov po VPN alebo z novovznikajúcich strán, ktorí nemali šancu inak ako na kandidátkach parlamentných strán. Mečiar sa novým volebným zákonom usiloval zabrániť tomuto vývoju, stal sa však opak. Niektoré nezvoliteľné strany totiž vytvorili koalíčný blok (SMK, SDK) a do parlamentu sa dostali. Lenže už počas volebného obdobia sa rozpadávali na pôvodné strany, čím sa politická scéna začala vyvíjať neštandardným spôsobom, keď v parlamente vznikali strany, ktoré neprešli voľbami.

SOP už počas prvého volebného obdobia zanikla, no nahradila ju nová liberálna strana Pavla Ruska ANO. Napriek tomu, že pozostávala aj zo zdatných novinárov, politicky sa nepresadila a jej poslanec a minister hospodárstva Jirko Malchárek sa stal neslávny akťerom v kauze Gorila. Zdalo sa, že trend strán na jedno volebné obdobia sa na Slovensku udomácní, no nestalo sa. Nové strany síce ďalej vznikali a rozpadávali sa, ale svoju politickú kariéru si niektorí nezvoliteľní politici začali vybavovať na kandidátkach iných strán. Tak sa v roku 2010 ocitli konzervatívci Rudolf Chmel, Peter Zajac, Peter Osuský alebo František Šebej na kandidátke strany Most – Híd, Ľudovít Kaník na kandidátke SDKÚ. V roku 2012 sa Peter Osuský dostal do parlamentu zasa na kandidátke SaS. Na slovenskej politickej scéne sa vytvorila skupina cestujúcich poslancov, ktorým zrejme nezáleží na ničom inom, iba na poslaneckej stoličke. Potvrďuje to aj Lucia Žitňanská, ktorá si do nastávajúcich volieb zabezpečila miesto na kandidátke strany Most – Híd.

■ ÚČEL A PROSTRIEDKY

Vo voľbách v roku 2010 sa už do parlamentu nedostalo HZDS a v roku 2013 zaniklo. Jeho národnokresťanský a sociálne orientovaný program vyhovoval značnej časti voličstva na Slovensku. S týmto politickým subjektom sa spája aj vznik samostatného Slovenska. Okrem SNS, ktorá sa tiež dostala mimo parlamentného života, nijaká iná strana nemá podobný charakter politiky. Stabilizovaná ľavica v súčasnosti nemá žiadnu alternatívu v pravici. KDH a SDKÚ-DS sa strácajú vo svojej nevyraznosti, liberálna SaS ničím neslovuje a etnický Most – Híd zbiera posily v slovenských stranách. Matovič ako sólo hráč je nečitateľný a Hlina využíva eurokandidátku KDH ako provizórium, kým ne-

založí vlastnú stranu. S akým obsahom?

■ ÚLOHA MÉDIÍ

Neoddeliteľnou súčasťou politiky sú médiá. Zaujímavý názor na využívanie médií politikmi vyslovil politológ prof. Rastislav Tóth. Politici nemajú inú cestu, ako sa dostať k verejnosti, než cez médiá. Ak ich nevyužívajú alebo ich využívajú zle, tak v podstate sa odtrhávajú od ľudu. Pritom ústava hovorí, že všetka moc patrí ľudu a všetky inštitúcie pochádzajú z vôle ľudu. Ak teda politici nevyužívajú médiá, tak deštruujú demokraciu.

Sú si vôbec toho vedomí zodpovední pracovníci, ktorí selektujú politikov v prístupe k médiám?

Vláda Ivety Radičovej v úsilí o ovládnutie verejnoprávných médií neváhala zmeniť zákon a spojila do jednej inštitúcie rozhlas a televíziu. Vláda Roberta Fica umožnila obsadiť funkciu generálneho riaditeľa RTVS Václavom Mikom s jeho najbližším spolupracovníkom Tiborom Buzom, známym z roku 1998, keď vykonal prácu normalizátora v STV. Na médiách v SR je zaujímavý fakt, že za vyše dvadsať rokov samostatnosti nejstovovalo obdobie, aby boli aspoň verejnoprávne médiá rovnako blízke všetkým vládam. Tie sa vždy navzájom do strán Mečiar a Fica aj počas ich pôsobenia v opozícii.

KDH napriek svojmu slabému voličskému potenciálu uskutočňuje svoju politiku najkomplexnejšie. Vytvára alternatívne štruktúry a ich prostredníctvom uplatňuje svoj vplyv. Známe sú kresťanské odbory, ale i vlastná organizácia politických väzňov. Keď v roku 1999 na sneme prijali delegáti zmenu názvu, istá časť členstva, hlásiaca sa ku KDH, využila situáciu a založila novú organizáciu, pričom si ponechala starý názov. Zrejme nie náhodou sa jej sídlo ocitlo na adrese centrály KDH! V súčasnosti tejto organizácii (KPVS) šéfuje Anton Srholec, známy svojimi výrokmi proti cirkvi. Pre niektoré kruhy sa stal zaujímavý výrok, že cirkev je poslednou baštou totality. Preto neprekvapuje, že pre liberálne médiá sa stal obľúbenou persónou.

Za náhodu nemožno považovať ani skutočnosť, že predsedom Správnej rady Ústavu pamäti národa sa stal Ondrej Krajňák, člen KPVS, teda organizácie politických väzňov blízkej KDH. Prejavil sa napríklad tým, že už v prvom roku svojho funkčného obdobia zastavil vydávanie publikácií, ktorými sa v minulosti ústav odvážne postavil proti účelovej marxistickej historiografii.

SERIÁL

Situáciu slovenského národa na prahu prvej svetovej vojny charakterizovala slabá politická organizovanosť. Chýbal čulejší politický a kultúrny život, neexistovalo slovenské školstvo a okrem pár spolkov a múzea absentovali aj kultúrne ustanovizne. Martin a Ružomberok len čiastočne spĺňali požiadavky na politické a kultúrne centrum. Mnoho Slovákov pôsobilo v Budapešti vo Viedni a v Prahe, kde sa diskutovalo o ďalšom vývoji a možnostiach, ako čeliť zosilnenému maďarizačnému tlaku, kde hľadať spojencov a akými cestami sa uberať k vybojovaniu si lepších podmienok pre národnú sebarealizáciu Slovákov. V Hornom Uhorsku sa takmer nedalo Slovákom ani dýchať.

Slovenská politika na prahu prvej svetovej vojny

Maďarský bič na Slovákov

Ferdinand VRÁBEL – Foto: www.klubvtn.info

2. časť

K. Tisza jasne vyslovil, že on pozná len maďarský národ a chce vytvoriť jednotný maďarský národný štát. Po sarajevskom atentáte sa prúdy v slovenskej politike zjednodušili, pretože Hodžom reprezentovaný smer orientovaný na prípadné zmeny po nástupe Františka Ferdinanda d'Este zanikol. Slovenská národná strana vyhlásila 5. augusta 1914 vzhľadom na vojnový konflikt zastavenie svojich aktivít. Stalo sa tak aj s prihladením na protislovanskú hystériu v monarchii, na programovo živý strach pred panslavizmom a šovinistické útoky aj na Slovákov a na ich tradične dobrý pomer k Rusom.

■ STANNÉ PRÁVO

Stanné právo znemožnilo akúkoľvek politickú aktivitu, mnohí národovci sa dostali už v prvých dňoch vojny do väzenia. V Slovenskom týždenníku vyšiel 31. júla úvodník, ktorý čitateľom oznamoval: „Od dňa 28. júla sme pod vojenským komandom. Od tohto dňa sa nepolitizuje ani nefilozofuje... Aj my zo svojej strany upozorňujeme celé naše obecnosť menovite na nasledovné: 1. Počas vojny dajte pokoj všetkým schôdkam a zhromaždeniam. 2. Nariadenia vrchnosti plňte prísne a bezodkladne. 3. Vystrihajte sa všetkého podnecovania...“

Veľkou posilou bol slobodný politický a kultúrny život slovenských vstáhalcov v zahraničí, predovšetkým v USA, v podstatne menšej miere aj v Rusku a vo Francúzsku. Len mimo monarchie sa mohli nezávisle prejavovať a organizovať také združenia, ktoré v nadvládajúcich rozhodujúcich dobách reprezentovali slovenský národ a jeho záujmy. V USA bola aktívna Slovenská liga, ktorá vypracovala ešte pred vojnovou dokument o sťažnostiach a požiadavkách slovenského národa.

■ AMERICKÉ MEMORANDUM

V Amerike bolo však viac národných prúdov, preto sa 16. júla 1914 zišla v New Yorku porada, ktorá mala predstavy slovenských spolkov zjednotiť. Vtedy ešte k dohode nedošlo a až po vzniku vojny sa podarilo tento dokument aktualizovať. Desiateho septembra 1914 Slovenská liga na stretnutí s ďalšími slovenskými organizáciami v Pittsburghu prepracovala a vydala Memorandum o krivdách a požiadavkách slovenských, adresované americkej verejnosti. V dokumente sa ešte neriešila otázka slovenskej samostatnosti, ale požadovalo sa právo na samourčenie a úplnú národnú samosprávu „na poli-

tickom, ako aj na kultúrnom a hospodárskom poli“. Vtedy, pokiaľ ide o budúce postavenie Slovenska, prichádzali do úvahy rôzne kombinácie, ale bolo zrejmé, že Slováci sa vzhľadom na svoj malý počet a slabé postavenie budú musieť s niekým spojiť. Už vtedy sa debatovalo o akejkoľvek európskej či svetovej federácii národov, o federatívnom slovenskom štáte, slovensko-poľskom, slovensko-ruskom či slovensko-maďarskom štátnom útvaru. Proti ďalšiemu spojeniu s Maďarmi sa však od samého začiatku ozývali silné hlasy, k čomu nepochybné prispelo aj povýšenecké správanie sa grófa Mihálya Károlyiho počas jeho letnej návštevy v USA, keď delegácii Slovákov povedal, že nijaká autonómia v Uhorsku neprichádza do úvahy.

■ SMER – SPOLOČNÝ ŠTÁT

Postupne však prevládil smer najreálnejší – možnosť vytvorenia spoločného štátu Slovákov s Čechmi. Keďže od začiatku boli aj obavy z českej politickej, ekonomickej aj kultúrnej prevahy nad Slovákami (tak v USA, ako aj v Rusku, kde tieto obavy vyjadroval najmä Spolok pamäti Štúra), predstavitelia Slovákov od začiatku spolupráce s českými organizáciami zdôrazňovali autonómne a rovnoprávne postavenie Slovákov v tomto spojení – uplatňovanie slovenčiny, vlastnej administratívy a zákonodarstva (snem). Postupne sa presadzovalo heslo: Preč od Maďarov. V prvej fáze zahraničného odboja Slovákov a Čechov, zvlášť smerom k nedostatočne informovaným politickým predstaviteľom Dohody, zohrala pozitívnu úlohu aj predstava o „československom národe“, resp. o dvoch vetvách „československého kmeňa“ – českej a slovenskej. Napríklad aj podľa vyštáhalca do USA, katolíckeho kňaza, Matúša Jankolu musí byť heslom Slovákov rozchod s Maďarmi a orientácia na Čechov. Jankola v jednom zo svojich listov v súvislosti s vojnou napísal: „Nastal kritický okamih pre náš národ. Tuším, tá tisícročná doba zvrtna sa a my zasa ožijeme... treba nám ľud nevedomý poučiť a dať mu jaký určitý politický program.“ Podľa Jankolu by najschodnejšou cestou na oslobodenie Slovákov bola spolupráca s Čechmi.

Americký Slovenský Sokol už 30. septembra 1914 vyhlásil, že „americkí Slováci vidia, že naši na Slovensku sa pod tlakom bodákov nesmejú hnúť, prejmajú osud národa do svojich rúk a ... starajú sa budú cestou Slovenskej ligy, aby vec slovenská dostala sa tam, kde bude na to miesto, a v príhodnom čase.“

Zajatci zo 71. pešieho pluku v Rusku.

Jedinečná možnosť vidieť objatie obraznosti Žilínčanovej a Jakabčica

Vášnivé zásnuby aj manželstvo imaginácie

Zhovárал sa Emil SEMANCO – Foto: autor

Slovenské maliarstvo prešlo v druhej polovici 20. storočia viacerými vývinovými zmenami. V ich rozpätí sa objavilo nemálo osobností, ktoré dávali tomuto pohybu impulz, energiu a smer. Medzi nimi zastáva dôležité miesto aj skvelá maliarska i manželská dvojica Michal Jakabčič (1930 Klenovec – 2001 Bratislava) a Viera Žilínčanová (1932 Nové Zámky – 2008 Bratislava). Profesijné zdatne sa profilujúca súkromná galéria Nedbalka v Bratislave sprístupnila 8. apríla 2014 pôsobivú výstavu obrazov týchto umelcov pod názvom Súzvuk imaginácie v kurátorskom koncepte historika umenia a monografistu Dr. Ľubomíra PODUŠELA, CSc., ktorá potrvá do 6. júna tohto roka. Požiadali sme ho, aby nám tieto vášnivé zásnuby aj manželstvo imaginácie priblížil.

• Súčasťou vernisáže, na ktorej účinkoval aj syn tohto umelckého páru Matúš Jakabčič (1961) – azda najoriginálnejší zjav slovenskej hudobnej scény –, bolo uvedenie knižnej monografie o tvorbe oboch umelcov s rovnomeným názvom Súzvuk imaginácie. Publikácia opäť bližšie a ešte dôvernejšie približuje ich pôsobivé maliarske dielo. Opäť, lebo o každom z týchto skvelých tvorcov ste už zostavili osobitné monografie. Aké teda je ich dielo so zreteľom na obsahovú náplň a koncepciu aktuálnej prezentácie, ale aj v širšom kontexte vývinu nášho a európskeho umenia?

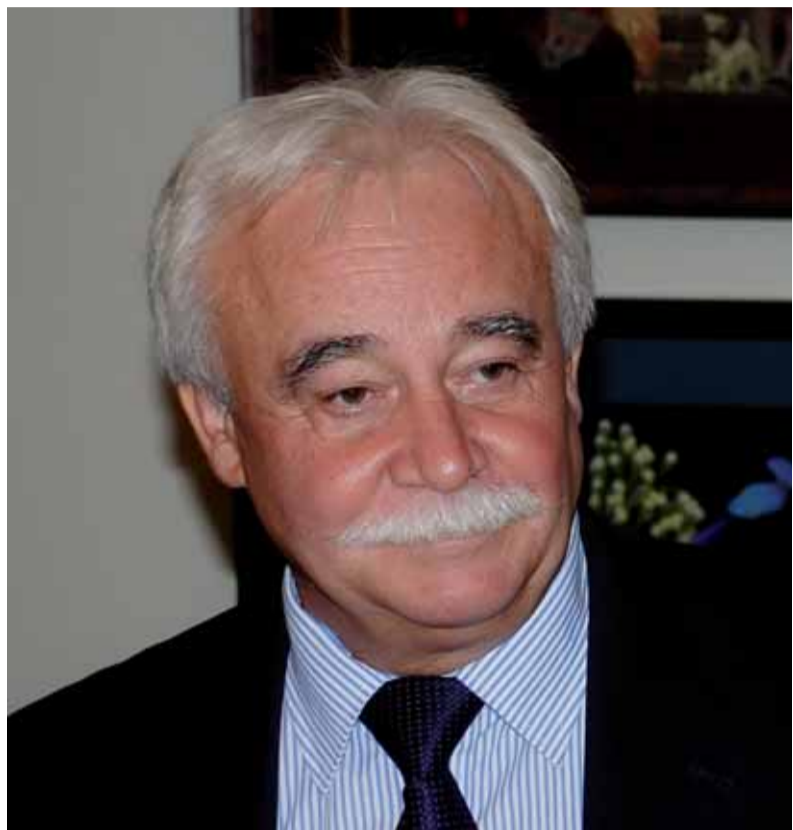
Na uvedení kolekcie som zhrňal, že Michal Jakabčič od začiatku maloval obrazy, ktoré sa podobajú samé na seba, až sú nenapodobiteľné. Jeho maliarsky vzostup sprevádzalo intenzívne hľadanie a prehodnocovanie domácich a zahraničných vzorov. Lákala ho senzibilita a univerzalizmus bardov modernej maľby Paula Cézanna, André Deraina, kubistov, metafyzická maľba Giorgia de Chirica a ďalších veľkánov modernizmu, svetové surrealistické hnutie, ale aj slo-

venský nadrealizmus. Najskôr však na neho zapôsobil profesor Ján Mudroch, u ktorého študoval na Vysokej škole výtvarných umení v Bratislave (1949 – 1955), kde vzápätí absolvoval tzv. čestný rok. Keď je reč o genealógii maliarovej kreativity, nemožno obísť ďalšie zdroje – poetiku a tvaroslovie svetového symbolizmu aj podnety výtvarného lyrizmu 20. storočia. Tiež nemožno nespomenúť skutočnosť, že jeho meno je spojené s jedným z najväčších úspechov moderného slovenského výtvarného umenia, keď na jubilejnom osemdesiatom Jensonom salóne v Paríži (1983) získal zlatú medailu Grand Prix za obraz Biele sen, ktorý je tiež súčasťou expozície. Dominantné miesto v nej majú obrazy z vrcholného obdobia tvorby, reflektujúce svet vnútorných zjavení, autentickej transformácie skutočnosti do originálnej výpovede, presiaknutej fantáziou a imagináciou. Sú plné spirituality, kde sa snúbi dospelosť s čarovným svetom detstva. Maliar nás nimi vyzýva na dialóg a zároveň vzbudzuje pocity úžasu, s akými zvykneme stáť pred ikonami či gotickými tabuľovými maľbami.

Viera Žilínčanová vo svojom diele tiež rozvinula tradíciu poetickú imaginácie aj surrealizmu. Rovnako ako jej manžel aj ona v tých istých rokoch študovala na VŠVU u profesora Mudrocha a tu sa aj spoznali a zblížili. V roku 1956 absolvovala Letnú maliarsku školu Oskara Koschku v Salzburgu, čo malo na jej ďalší umelecký rast dosť podstatný vplyv. Niektorí umenovedci ju zaraďujú medzi surrealistov, no sama sa skôr prikláňala k jemnej, básnickej línii maliarskej tvorby, vyvierajúcej magicko-realistickej či lyricko-poetickej maľby 20. storočia, akú predstavujú René Magritte či Paul Delvaux...

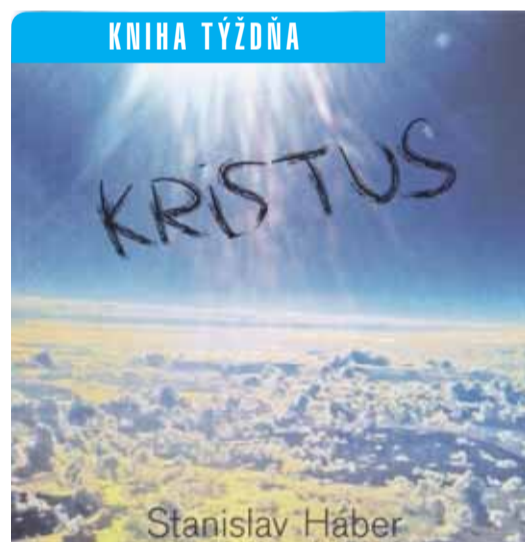
• Maliarska tvorba oboch uznávaných výtvarných umelcov je tým najlepším, čo môže súčasné slovenské výtvarné umenie ponúknuť. Preto celkom oprávnené zaznela na vernisáži aj výčitka či až sarkazmus Matúša Jakabčica, že Slovenská národná galéria ako reprezentatívna ustanoviteľ (aspoň by ňou mala byť) napriek ponukám neprejavila záujem o ucelené predstavenie ich tvorby. Ako na tento fakt hľadíte vy?

Ich dielo disponuje vlastnou vitálnou energiou s náznakom vážnej (a tajomnej) výpovede „o niečom“ – „za niečo...“ Nie je dielom ničoty. Za všetkým, čo na ich obrazoch vidíme, sa skrýva usmievaná i vážna tvár maliarov, ktorých jedinou túžbou bolo znova započuť v ľudskom odľudštení a nepokoji jasnozrivý hlas úprimnosti, čistoty, harmónie a poriadku. Aj preto sa ich obrazy stretli s veľkou odozvou na prestížnych výstavách výtvarného umenia v Sao Paule, Cannes sur Mer, Sofii, Helsinkách, Paríži, Tokiu, vo Washingtone, v New Yorku, Toronte, Havane, Krakove, Düsseldorfe, Štokholme, Bruseli, Berlíne, Zürichu, Montreale... aj vo viacerých mestách u nás. Boli ocenené na festivaloch medzinárodnej maľby v Cannes sur Mer vo Francúzsku v rokoch 1971 a 1980, na Medzinárodnom bienále maľby v Košiciach, na spomínanom prestížnom parížskom Salon d'Automne (1983) a inde. Sú dôkazom o vysokej profesionalite, neopakovateľnej miere poetickú imaginácie a básnického nazerania na svet. Michal Jakabčič a Viera Žilínčanová patria k zakladajúcim osobnostiam a hlavným predstaviteľom slovenského imaginatívneho umenia, sú to rešpektovaní a svetom uznávaní umelci. Verím, že na to prídu aj v SNG...

Vrúcne slovo úprimnej viery

Stanislav Háber: Kristus, Vydavateľstvo SSS, Bratislava 2013

Slovenská literatúra má od svojho vzniku silnú inšpiráciu v kresťanskej viere. Básnici katolíckej modernej trebárs natrvalo ovplyvnili jeden z prúdov slovenskej poézie a ich poetika je stále živá a majú svojich nasledovníkov. Je potešiteľné, že aj v próze, najmä u autorov strednej generácie, sú kresťanské východiská stále prítomné. Nie je to inak ani v prípade Stanislava Hábera, básnika, prozaika a publicistu, ktorý je už dve desaťročia činný na našej literárnej scéne.

Útla kniha Kristus je vlastne súborom esejí, ktoré sú rámčované pätnástimi zastaveniami krížovej cesty. Nejde o eseje s prívlastkom intelektuálne. Autor sa usiluje o maximálne vybudenie svojej citovosti vyvierajúcej z viery v Ježiša Krista, v jeho kľúčový význam pre spásu človeka, spoločnosti, civilizácie. V predslove ku knihe jeden z najvýraznejších básnikov vychádzajúcich z odkazu katolíckej modernej Teofil Klas píše: „Autor sa svojimi bezprostrednými formuláciami aj alúziami bezpečne pohybuje na pôde biblických výrokov, zasadzuje ich ako literárne perly do koncízneho úvahového kontextu, neodbočujúc pritom od myšlienkového nite...“

Tou jednotiacou niťou je v prípade Stanislava Hábera viera v dobro ukryté v človeku, premietané do učenia Spasiteľa a snaha to dobro v nás nájsť a povýšiť ho na princíp. „Viera je vec rozumu. Je rozumné veriť,“ píše autor v jednej z pasáží knihy, a teda priamo oponuje vulgárnym materialistickým teóriám, ktoré bohato živé komerčnými médiami presvedčajú ľudstvo, že moderné technológie a s tým spojený konzum a hedonizmus sú tým pravým smerovaním obyvateľov modrej planéty. Nedávno sme svätili najdôležitejší z kresťanských sviatkov Veľkú noc. Kniha Stanislava Hábera umožňuje cez tichú vnútornú meditáciu urobiť si „malú Veľkú noc“ kedykoľvek.

(mab)

NEKROLÓG

Ťažko je byť osobný v prípade odchodu človeka s takým obrovským talentom, ale aj vyžarovaním, akým bol spisovateľ, publicista, no aj politik či diplomat Ladislav Ballek, najmä keď to bol priateľ v pere aj v názoroch na život. Keď som ako stredoškôlak čítal v jedno prázdninové leto jeho román Južná pošta, náhle sa východoslovenská nížina okolo mňa magicky zmenila. Ani na um mi vtedy neprišlo, že o štvrté storočie neskôr sa budem s Lacom Ballekom stretávať, že budeme pri káve či poháriku vína rozprávať o literatúre či o živote, ktorý je vlastne literatúrou, len nenapísanou.

Odišiel veľvyslanec literatúry

Ladislav Ballek sa narodil v rodine colníka v Šahách, kde navštevoval základnú školu aj gymnázium. Neskôr jeho kroky viedli na Pedagogickú fakultu v Banskej Bystrici na odbor slovenský jazyk, dejepis a výtvarná výchova. Po krátkom pedagogickom pôsobení ho zlákala Bratislava, kde na rôznych postoch spojených s literatúrou pôsobil až do roku 1989. V rokoch 1992 až 1994 bol poslancom Národnej rady SR za SDL. V roku 1998 neúspešne kandidoval za prezidenta SR a v rokoch 2001 až 2008 bol veľvyslancom Slovenska v Českej republike.

Distingvovaný, vždy ochotný pomôcť slovom aj skutkom, sociálne citiaci tvorivý človek s veľkým všeobecným prehľadom a s pevnými morálnymi zásadami. To už mal za sebou desaťku knih, z ktorých medzi čitateľsky najúspešnejšie patrili romány Južná pošta a Pomocník. Svoj milovaný juh Slovenska a fiktívne mestečko Palánok opísal ako nikto pred nim. Dal slovenskej próze mohutný impulz človečenstva, výzvu hľadať v konaní ľudí mravné zákony, ktoré sa nedajú obísť. Ostatne, sám sa nimi riadil aj vo svojom diplomatickom či pedagogickom pôsobení. Ladislav Ballek nás navždy opustil 15. apríla 2014 vo veku sedemdesiatich rokov. Jedna veta z jeho eseje je dnes viac než aktuálna: „Človek si z košateho stromu kultúry môže otrhať len to ovocie, na ktoré ľudsky dosiahne...“ Čest' jeho pamiatke!

Maroš M. BANČEJ

HUMORESKA

Sociálne siete ako Facebook či Twitter slúžia na to, aby sa do nich čo najviac ľudí najprv chytilo a potom úplne zamotalo. Pred ich vznikom ľudia písali múdrosť typu: „Elektrina je užitočná, ale kope,“ na dvere a steny sociálnych zariadení. Teraz ako identifikovateľní hlupáci píšú o všetkom, čo im napadne, aj keď to je nebotyčná hlúposť, prípadne by to malo byť pred svetom skryté. Mladá Američanka na sieti hrdo hlásila: „Ráno som musela fúkať, ale našťastie som to zvládla aj napriek tomu, že som včera pila.“ Na

druhý deň policajti dievku navštívili, odobrali jej moč a našli v ňom po osemdesiatich hodinách stopy alkoholu. Fešandé z Michiganu hrozí deväťdesiatimi dňami väzenia. Čo tam potom, že si mohla vypiť, až keď prišla domov... U nás je stále

spracovávané super počítačmi. Na sociálnej sieti ste ako myši v laboratóriu. Ale chvalabohu, na sieti sú aj informácie, z ktorých sa super počítaču zježia čipy a agentov všetkých rozviatok ide šlak trafiť. Nariekajú, čo komu ubí-

rdca predátor je oznam: „Som v práci.“ Alebo vyznanie lásky: „Veľmúčko sa pretešul'kám na svojho miláčičuľka, ktorého miluškujem z celého srdielienka.“ Dotyčná dobre vie, že keby na verejnosti takto vyznala milému lásku, prinajlep-

šom by sa otočil na opätku. Sú autori podobných oznamov hlúpi, nudia sa alebo im úplne preskočilo? Asi všetko naraz. Diabol sa však, a to je vážne, v sociálnych sieťach skrýva vo vytvorení pocitu, že stačí dať príspevku „lajk“, teda označiť, že sa vám páči, a všetko sa ra-

Milan Zemo

Ako sa nenápadne zamotáva do sociálnej siete

z viacerých typov sociálnych chápadiel najpopulárnejší Facebook. Našinci na ňom dobrovoľne prezrádzajú veci, ktoré by si mali radšej nechať pre seba. Nevedia, alebo skôr si nechcú pripustiť, že sociálna sieť je potomok Veľkého brata z Orwella. Dôverné fakty sú

li, keď musia čítať: „Vypel son desad pif a dvanóct borvčičiek...“ Trend tupých a absurdných hlášok z intimného života na sociálnej sieti dominuje. Neexistuje jediný dôvod, prečo by malo niekoho zaujímať, že: „Práve som vstala,“ či: „Práve som sa vrátil z WC.“ Mójho

šom by sa otočil na opätku. Sú autori podobných oznamov hlúpi, nudia sa alebo im úplne preskočilo? Asi všetko naraz. Diabol sa však, a to je vážne, v sociálnych sieťach skrýva vo vytvorení pocitu, že stačí dať príspevku „lajk“, teda označiť, že sa vám páči, a všetko sa ra-

Cestopisy mladého štúrovca Bohuša Nosáka-Nezabudova Pozoruhodné Listy z neznámej zeme

Rastislav MOLDA – Ilustrácia: archív

Osobnosť Bohuša Nosáka-Nezabudova a jeho dielo je laickej verejnosti pomerne neznáme. A to i napriek Nosákovým rozmanitým aktivitám. V odbornej verejnosti je tento štúrovca známy ako vynikajúci spisovateľ, básnik, prekladateľ. Často ho označuje za najhorlivejšieho stúpenca Štúra, ako aj za najlepšieho redaktora Slovenských národných novín, samozrejme hneď po Štúrovi.

Opísať rozmanité životné osudy akejkoľvek osobnosti pár riadkami je nemožné. Nosákov život a dielo si zasluhujú pozornosť rozsiahlej monografie, akú mu pred viac ako tridsiatimi rokmi venoval Imrich Sedláč. Preto sa v tomto texte zameriame na kratší a málo známy úsek v Nosákovom živote. Podrobnejšie si predstavíme jeho cestovateľské aktivity a dva zaujímavé cestopisy. Oba vyšli pôvodne v literárnej prílohe Slovenských národných novín Orol Tatranský pod názvami Listy z neznámej zeme k L... a Spomienky potiské. Prvý cestopis autor venoval Ľudovítovi Štúrovi. Druhý pedagógovi a hudobnému skladateľovi Jánovi Kadavému. No najskôr pre pochopenie mnohých udalostí si v úvode predsa len trochu priblížme život Bohuša Nosáka-Nezabudova.

NÁRODNÉ PREBUDENIE

Nosák-Nezabudov bol už počas svojho života vo vedomí príslušníkov slovenského národného hnutia známy ako básnik a prozaik, prekladateľ i novinár. Narodil sa v učiteľskej rodine 18. februára 1818 v gemerskom mestečku Tisovec ako prvorodený syn. V roku 1825 sa celá Nosáková rodina presťahovala do severovýchodnej časti Gemera a usídlila sa v Čiernej Lehote. Základné vzdelanie nadobudol v ľudovej škole v Čiernej Lehote, kde vyučoval jeho otec. Nadaného

a bystrého jedennásťročného Bohuša poslali rodičia na štúdium do Dobšinej. Odtiaľ po dvoch rokoch prešiel na evanjelické lýceum do Levoče a neskôr do Bratislavy. V Levoči a v Bratislave sa z Nosáka pod vplyvom starších kolegov stal vykryštálovaný vlastenec a príslušník mladej štúrovskej generácie. V máji 1841 nastúpil za kaplána do Liptovského Svätého Mikuláša k Michalovi Miloslavovi Hodžovi. V novembri 1842 ochorel a bol nútený vzdať sa kaplánskeho miesta. Vďaka Já-

novi Kollárovi sa v roku 1843 stal súkromným učiteľom v Pešti. V roku 1845 sa presťahoval do Prešporka a spolupracoval pri vydávaní Slovenských národných novín. Po revolúcii 1848/1849 žil a pracoval v Gemerí. Posledných desať rokov svojho života prežil u brata v Sabinove. Práve u brata vzrástla jeho literárna aktivita, no napriek tomu žil v ústraní. Koncom roka 1876 Nosák ťažko ochorel a 5. apríla nasledujúceho roka chorobe podľahol. Regovali na to viaceré redakcie slovenských novín a časopisov a priniesli smutnú správu o Nosákovom úmrtí.

ZÁUJEM O CESTOVANIE

Nosákov záujem o cestovanie sa prejavil už počas študentských čias. Na Evanjelickom lýceu v Bratislave vznikol cestovateľský spolok, ktorého členom sa prirodzene stal aj Nosák. Spolok fungoval na princípe dobrovoľných finančných príspevkov. Napríklad keď sa v roku 1839 vyzbieral dostatok financií, mohol cestovať na Moravu a do Čiech Jozef Miloslav Hurban. Nosák tieto aktivity štedro podporoval, sám na Hurbanovu cestu prispel druhou najvyššou sumou – štyrmi zlatými. Cestovať chcel aj samotný Nosák, no počas študentských čias nedostal príležitosť. Svojmu predsavzatiu zostal verný aj v ďalšej etape života. V súvislosti s Nosákovým záuj-

mom o cestovanie sa naskytá otázka: Čo motivovalo mladého vzdelanca k podniknutiu dobrodružnej cesty k Rusinom? Jedným z hlavných podnetov v Nosákovom prípade bola túžba po osobnom poznaní slovanského sveta. Dokladá to i viaceré aspekty z jeho života. Veď už počas svojho štúdia v Bratislave, no predovšetkým keď ako kaplán pôsobil v Liptovskom Svätom Mikulášu, zintenzívnil korešpondenciu s Ruskou akadémiou v Petrohrade a s viacerými ukrajinskými a ruskými vzdelancami. Kontakty s ruskými a ukrajinskými vedcami rozširoval aj prostredníctvom osobných stretnutí v ústave alebo počas ich ciest Slovenskom. Prostredníctvom korešpondencie, osobných stretnutí, ale aj štúdiom odbornej i umeleckej literatúry sa dobre zoznámil s krajmi východných Slovanov, ktoré sa neskôr stali cieľom jeho cesty. Chcel osobne navštíviť Rusínov, spoznať život, prácu a położenie ľudu.

VELKÉ PŘÍPRAVY

Po ukončení štúdia v Bratislave sa Nosák intenzívne pripravoval na svoju cestovateľskú „povinnosť“. Ešte v lete roku 1841 napísal Augustovi Horislavovi Škultétymu: „Zamýšlím cestovať opätne Podtatranskem.“ Pre chorobu a pracovné povinnosti kaplána v Liptovskom Svätom Mikulášu svoje predsavzatie v tomto roku neuskutočnil. Ani neskôr nezháľal a na cestu sa dôsledne pripravoval vzhľadom na jej cieľ a vopred stanovený program. Aj keď už nebol členom a vyslancom cestovateľského spolku, na svojej púti sa riadil stanovami a povinnosťami štúrovského cestovateľa, na tvorbe ktorých sa spolupodieľal. O svojom cieľi sa radil aj s Jozefom Miloslavom Hurbanom a s bývalými členmi spolku cestovateľov. Využíval empirické poznatky ruských a ukrajinských cestovateľov – Michaila Boďanského, Izmaila Ivanoviča Sreznevského a Pavla Ivanovičova Preisa, ktorí podnikali cestu po Slovensku i po iných slovanských krajoch. Pre Nosáka bol podnetný cestopis ukrajinského autora Jakiva Holovackého Cesty po haličskej a uhorskej Rusi. Poslúžil mu ako príprava na cestu, ale aj ako prameň informácií i ako inštrukcia fonetickej transkripcie dialógov rusínskeho ľudu. Dalším inšpiračným zdrojom pre Nosáka bol spis o Uhorskej Rusi od Pavla Jozefa Šafárika, v ktorom našiel inšpiráciu pre názov svojich cestopisných črtí: Listy z neznámej zeme. Šafárik v diele

napísal, že podkarpatská Rus je tera incognita, a to z hľadiska vedeckého poznania.

CESTA DO NEZNÁMEJ ZEME

Predsavzatie cestovať sa Nosákovi podarilo splniť až v auguste 1843, keď podnikol takmer mesačnú cestu po dnešnom východnom Slovensku, podkarpatskej Rusi a tokajskej oblasti severovýchodného Maďarska. Do rodnej gemerskej stolicy sa vrátil cez Miškolca a Putnok. V rozmedzí od 13. augusta do 10. septembra 1843 precestoval pešo, na voze či plťou deväť uhorských stolíc. Konkrétne Spišskú, Šarišskú, Zemplínsku, Užhorodskú, Berežskú, Marmarožskú, Mukačevskú, Abovskú a Gemerskú. Nosák necestoval sám, cez Spiš a Šariš ho sprevádzal Karol Szereday, spolužiak z Levoče. V Sabinove v úlohe sprievodcu vystriedal Karola jeho mladší brat Tomáš Szereday a sprevádzal Nosáka až do Chustu. V podkarpatskej Rusi strávil osem dní od 24. augusta do 1. septembra, kde zbieral zaujímavý materiál pre cestopis.

POCTIVÁ PRÁCA

Z tejto rozsiahlej cesty napísal Nosák dve už spomenuté cestopisné práce. Do spracovania svojich cestovných zážitkov sa pustil hneď po príchode do Čiernej Lehoty. Intenzívna práca vyplývala z jeho povinnosti ako štúrovského cestovateľa, no aj z úsilia priblížiť prevažne slovenským učiteľom a kňazom zabudnuté slovanské kraje na východe Uhorska. Cestopisy chcel Nosák vydať knižne. Pre nízky počet nahlásených predplatiteľov sa mu to žiaľ nepodarilo. Diela nakoniec vyšli časopisecky v dvoch častiach za sebou v druhom a treťom ročníku Orla tatranského.

V cestopisoch podrobne opísal tamojšiu prírodu, predstavil kultúrny, spoločenský a národný život miestnych obyvateľov. Podľa vlastného zaujatia dôkladne vykreslil život pospolitého človeka, a to v rodinnom kruhu, ale aj pri každodennej práci či v kostole alebo na trhu. Pridal tiež stručný prehľad dejín Rusínov na základe poznatkov získaných počas cesty.

VÝZNAM CESTOPISOV

Nosákov cestopis, podobne ako iné štúrovské cestopisy možno charakterizovať ako romantické úvahy o slovenskosti a slovenčine. Opis cesty po Uhorskej Rusi nesie znaky slovenskej a všeslovenskej vzájomnosti, a tie možno konkretizovať na ideu slovensko-rusínskej príbuznosti. Sám autor prichádza do „neznámej zeme“ s už vyprofilovaným názorom a ideovým programom, ktorého jadro tvorí idea slovanstva, ktorá sa prenáša a konkretizuje pri stretnutí s ľuďmi, pri reakcii na prírodné krásy či zvláštnosti prírody a prostredia alebo v rozličných situáciách a príhodách na ceste. Samotný cestopis ilustruje zápas národných ideológií v rokoch tesne pred vypuknutím revolúcie.

MEDAILÓN

Čapek o Slovensku

Dielo máloktorého spisovateľa zostalo po jeho smrti také bezprostredné a živé v celej svojej komplexnosti, ako je rozsiahle a neobyčajné dielo spisovateľa Karla Čapka. Je to až udivujúce, ako pôsobí aj dnes. Čapek bol intelektuál európskej úrovne, zasahoval do všetkých odvetví kultúry – od novinovej publicistiky, reportáže a fejtónu, cez súdničku, malé poviedkové formy, väčšie beletristické celky až po drámu.

V českých Národných listoch 24. augusta 1919 uverejnil zamyslenie pod názvom Slovenský vzduch, v ktorom píše:

„... Požehnaná, krásna krajina Slovensko. Každý, kto mal v toto leto príležitosť uvidieť malebné údolie Váhu, rozorvané štíty Tatier a slávnostnú, široko rozliatu hladinu Dunaja pri Bratislave, neubrnil sa hlbokému, radostnému dojatiu. My doma, zatvoreni do každodenných starostí, zápasov a politickej vravy, nedokázali sme naplno zažiť radosť z naplneného dejinného sna našej samostatnosti, nedokázali sme ani pochopiť zázrak nášho druhého vzkriesenia. Ale na Slovensku, kde predtým bola nepriateľská cudzina a teraz je náš domov, žiarí ešte zázrak svojou plnou mladostou. Český vojak, česká známka, česká železnica – všetko tu celkom inak rozrýchlovalo ako u nás doma. Rýchlovľavka uhaňa a vy vidíte vinárske stráne, nesmierne ľány polí, malebné dedinky, svieže lúky a cítite, že to všetko teraz je naše, že sa dohovoríte všade rodným jazykom, že nie je treba zapierať sa, že nikto vás nemôže viac ponižovať ani urážať. Po prvý raz pociťujete s plnou intenzitou, ako inak sa dýcha slobodnému človeku vo svete, čo je to byť občanom samostatného štátu. Cítite, že jedine medzi slobodnými možno hovoriť o rovnosti a bratstve, že niet sociálnej slobody bez slobody národnej. Želal by som všetkým, ktorí pôsobia v našom politickom živote, aby mohli takto prejsť rýchlikom po Slovensku; určite by všetci pochopili, že národné sebavedomie nie je umierajúcim slovom, ale žeravou súčasťou života, že pre hrdeho človeka nemôže byť sloboda tela bez slobody ducha. Želal by som toto putovanie Slovenskom všetkým, ktorí v dobrom stranicom boji strácajú zmysel pre celok: tu by iste pocítili radosť, že sú občania vlastného štátu, ale i hanbu, že často naň zabúdajú pre záujmy strán a tried. Slovenský vzduch, keby mohli sa ho všetci nadýchať, určite by vnieslo do našej politiky viac toho, čo predovšetkým jej chýba: viac štátneho cítienia.“

Karel Čapek zomrel 25. decembra 1938. V ostatných dňoch minulého roka sme si pripomenuli sedemdesiate piate výročie jeho smrti. (pmk)

2015
MATICA SLOVENSKA
Rok ĽUDOVÍTA ŠTÚRA

NÁRODNÁ SLÁVNOSŤ na Devíne 2014

Rok Ľudovíta Štúra 2014 – 2015

www.matica.sk
www.snn.sk

3.máj 2014 Bratislava, mestská časť Devín
Pri príležitosti 200.výročia narodenia Ľudovíta Štúra

10.30 hod. Kostol sv. Kríža Bratislava - Devín

- Akatisť k svätým apoštolom rovným Cyrilovi a Metodovi

11.00 hod. Kostol sv. Kríža Bratislava - Devín

- Archijerejská svätá liturgia sv. Jána Zlatoústeho, hlavný celebrant a kazateľ: vladyka Milan Lach SJ, pomocný biskup prešovskej archieparchie

12.30 hod. Námestie pred kostolom

- Vystúpenie folklórnych skupín FS Kysucký Lieskovec, FS Javorník, Terchovská muzika J. Ďuračku, A. Ďuračkovú, FS Deva, FS Kyčera, Fajaristi DMSBA
- Ukážky výroby umeleckých ľudových remesiel
- Tvorivé dielne Hlallholskej akadémie Domu MS v Bratislave

15.30 hod. Hrad Devín

- Príhovory
- „Kopala studienku“ literárno-hudobné pásmo venované Ľ. Štúrovi účinkujú E. Kristinová, I. Rapačová, J. Šimonovič, A. Ďuračková, FS Javorník, FS Kyčera, FS Bystričan
- Kladenie vencov k pamätnej tabuli Ľ. Štúra

Organizátori: Matica slovenská, Dom MS Bratislava, Bratislavský samosprávny kraj **Spoluorganizátori:** Magistrát hlavného mesta SR Bratislavy, Miestny úrad MČ Bratislava – Devín, Gréckokatolícke arcibiskupstvo v Prešove, Mestské múzeum Bratislava, Dedičstvo otcov, o.z. **Mediálni partneri:** TASR, Slovenské národné noviny, TV LUX, Digi Slovakia, Nové noviny centrum, mesačník extra PLUS, časopis Slovensko, Slovenské pohľady, časopis Kultúra, **Reklamní partneri:** Rapid life životná poisťovňa, a.s., consigliere s.r.o.

Trenčianski numizmatici vydali repliku Cyrilo-metodského matičného kríža

Návrat vzácneho matičného odznaku

Ján DIBALA – Foto: archív SNN

V uplynulom roku si náš slovenský národ pripomenul významné výročia a udalosti končiace trojkou (863 – 1863). Prvou bol príchod Cyrila a Metoda na Veľkú Moravu a o tisíc rokov neskôr založenie Matice slovenskej. Tejto významnej udalosti predchádzali dlhoročné snahy slovenských vzdelancov.

V roku 2013 sme si teda pripomenuli 1 150 rokov od príchodu dvoch solúnskych bratov na naše územie a zároveň 150. výročie založenia Matice slovenskej. Prvé valné zhromaždenie Matice slovenskej sa konalo 1. augusta 1863 práve na tisícové výročie príchodu Cyrila a Metoda.

Slovenská numizmatická spoločnosť pri SAV, pobočka Trenčín, sa okrem zbierania a štúdia numizmatického materiálu v časti faleristickej zaoberá aj popularizáciou našich národných dejín a osobností formou vydávania pamätných medailí s touto tematikou. Počas svojej činnosti vydala celkom dvadsať jeden medailí a tri odznaky so zameraním na historické udalosti a osobnosti. Minulý rok pobočka vydala k obom výročiam pamätnú medailu v troch vyhotoveniach. Medaila bola publikovaná aj v SNN č. 32 – 33/2013.

Trenčianskym numizmatikom sa podarilo získať vzácny odznak práve z roku 1863, tzv. Cyrilo-metodský kríž, vydaný k tisícému výročiu prijatia kresťanstva starými Slovákmi, ktorý vydala pravdepodob-

ne Matica slovenská a ktorý bol zrejme udeľovaný jej zakladajúcim členom. Odznak elipsovitého tvaru s rozmermi 50 x 40 mm bol razený z postriebrenej bronzy. Na prednej strane má po obvode nápis: „K tisícročnej slávnosti kresťanstva slovenského národa.“ Vo vnútri oblúka je kónický kríž, na ramenách ktorého je nápis: „863“ (vľavo), „1863“

(vpravo), „Cyrill“ (hore) a „Method“ (dole). V prostrednej elipse je znázornený dvojkríž, nad ktorým je v slnečných lúčoch dvojkríž. Na zadnej strane je sklopná pripínacia ihlica. Autorem návrhu odznaku, okolností jeho razby, počet vyrazených kusov a ani mincovňu, ktorá ho razila, sa nepodarilo s istotou potvrdiť. Vieme však, že existuje z roku 1863 ešte

strieborná medaila s priemerom 31 mm, ktorá bola takisto vydaná k výročiu príchodu Cyrila a Metoda na naše územie. Na nej sa podarilo identifikovať autorov podľa značiek W.S. (W. Seidan) a O.U. (Ondrej Uličný). Medaila bola razená vo Viedni. Keďže ide o zhodnú tematiku a rok razby, je predpoklad, že aj odznak bol razený vo Viedni, a možno má aj zhodných autorov. Originál tohto vzácneho matičného odznaku bude uložený v Múzeu mincí a medailí v Kremnici.

Slovenská numizmatická spoločnosť pri SAV, pobočka Trenčín, nechala vyhotoviť repliku tohto odznaku v podobe medailky, kde bola zachovaná pôvodná veľkosť, a miniatúru v podobe odznaku. Medaila je doplnená na prednej strane rokom „2013“ a na zadnej je trojriadkový nápis. V hornom riadku je umiestnený matičný dvojkríž na trojvrší medzi rokmi 1863 a 2013. V strednom riadku je nápis „Matica slovenská“ a v spodnom „Trenčianski numizmatici“.

Medaila s veľkosťou 50 x 40 mm bude razená zo striebra s rýdzosťou 925/1000, s hmotnosťou 48 gramov, v počte 40 kusov (číslované) a z patinovaného tombaku v počte 50 kusov. Odznak s veľkosťou 25 x 20 mm a s hmotnosťou 8 gramov bude razený takisto v striebornom (40 ks číslované) a tombakovom vyhotovení (50 ks). Autorom návrhu je Štefan Novotný. Razbu vykoná Castax, s. r. o., Trenčín. Záujemcovia o tieto repliky si ich môžu objednať v trenčianskej pobočke SNS pri SAV.

Zápisky legionára sa otvárajú širokej čitateľskej verejnosti

Spomienky Jozefa Honzu-Dubnického

Zuzana PAVELCOVÁ

Práve v čase, keď si budeme pripomínať sté výročie začiatku prvej svetovej vojny, Vydavateľstvo PRO, Banská Bystrica, pripravilo a uviedlo „do života“ novú knižnú publikáciu venovanú spomienkam takmer zabudnutého slovenského legionára Jozefa Honzu-Dubnického. Bol nielen legionárom, ale i významnou osobnosťou, ktorá sa zapájala do slovenského krajanského života v zahraničí.

Tak ako uvádzajú jej vydavateľa, Dubnický sa: „v Amerike (...) stretol s najvýznamnejšími predstaviteľmi česko-slovenského zahraničného exilu M. R. Štefánikom a T. G. Masarykom. Bol veliteľom prvej výpravy slovenských a českých dobrovoľníkov, príslušníkom československých légií vo

Francúzsku, kde sa stýkal s E. Benešom, J. Šnejdárkom a ďalšími aktérmi prvého odboja v rokoch 1914 – 1918.“

Nové dielko vyšlo nielen na sté výročie prvej svetovej vojny, ale i v čase sto tridsiateho výročia narodenia Honzu-Dubnického, ktorému je kniha venovaná. Krajanské múzeum Matice

slovenskej v spolupráci s vydavateľmi a editorom dielka sa rozhodli knižku predstaviť aj martinskej verejnosti v sídle KM MS – v dome Jozefa Čigera Hronského v Martine.

V príjemnej atmosfére za účasti zástupcu vydavateľstva Augustína Rosu, v sprievode moderátorského slova Ju-

raja Genčanského hlavný editor Ferdinand Vrábel priblížil zostavovanie knihy. Opísal, s čím sa stretával, čo v slovenských i českých archívoch našiel, ako informácie overoval, i to, ako knižka vznikala.

Pozoruhodný „román“, doplnený archívnymi materiálmi Honzu-Dubnického, ktoré sú písané jeho vlastnou rukou a skrátčené vlastnoručnými, niekoľko desiatok rokov starými ilustráciami, predstavuje súčasť mozaiky o slovenských legionároch, ktorá je na Slovensku ešte stále slabo „poskladaná“.

Ak vás zaujal knižný titul, plný neodhalenej minulosti o slovenskom legionárovi Jozefovi Honzovi-Dubnickom, môžete si ho kúpiť na <http://www.pro.sk>.

Pripomenuli si autora prvého slovenského Sprievodcu Vysokých Tatier

Po stopách pamäti Miloša Janošku

Ludmila HREHORČÁKOVÁ

V Štrbe pri bývalej škole sa stretli účastníci spomienkového stretnutia pri príležitosti 130. výročia narodenia Miloša Janošku (narodil sa v januári 1884, zomrel v decembri 1963), učiteľa, rodoľuba, spisovateľa a turistického nadšenca. Všeobecne činná osobnosť, ktorá v Štrbe pôsobila v rokoch 1905 – 1918, zanechala trvalú stopu.

Pri tejto príležitosti dlhoročný starosta obce Michal Sýkora a predseda matičného odboru Michal Pavela položili na znak vďaka Štrbanov veniec k pamätnej tabuli.

Rodinný život aj činnosť prácu Miloša Janošku, rodáka z oravskej Jasenovce, nám pútavo priblížila Hanka Gavalierová a Petra Sokolová, pozreli sme si aj filmové dokumenty Rudolfa Literu a vypočuli živé spomienky Olgy Kostkovej, 90-ročnej dcéry Miloša Janošku. Sledovali sme formovanie osobnosti v národne uvedomenej rodine Daxnerovcov v Tisovci u starých rodičov, roky štúdií v Banskej Bystrici, na učiteľskom ústave v Šoprone v neľahkých časoch nelútovej maďarizácie.

Nasledovalo učiteľské pôsobenie v Bielsku v Srbsku, kde mu v rovina-

tom kraji chýbali najviac naše hory. Preto sa vrátil na Slovensko a niekoľko rokov pôsobil ako učiteľ v Štrbe. Podtatranský kraj s našimi veľhorami mu poskytoval podmienky pre vysokohorskú turistiku, ktorú absolvoval spolu so súputníkmi Harmancom a Jánom Šimkovičom. Túry na Kriváň vykonal osemkrát, vystúpil aj na Kráľovu hoľu, Dumbier a ďalšie čarokrásne končiare. Svoje výstupy si nenechal pre seba, v roku 1910 vydal prvého slovenského Sprievodcu po Vysokých Tatrách. Trvalým miestom sa pre Janošku a jeho rodinu stal Liptovský Mikuláš, kde sa usadil po prvej svetovej vojne. Rodinné sídlo ostalo na dlhé desaťročia útočiskom pre jeho deti, súrodencov i vnukov až dodnes. Vo funkcii školského inšpektora dvadsaťjeden rokov pôsobil v Liptovskom Mikuláši.

Zaujímavým rozprávaním o živote starého otca zaujal jeho vnuk Fedor Jurán, žijúci v Martine, ktorý si na svojho významného starého otca živo spomínal. Pozoruhodné boli „krdľové výlety“ alebo „výlety čriedy“ počas druhej svetovej vojny aj po nej – to znamená turistické výlety zospokujúce milovníkov turizmu.

Bývalo nevyhnutnosťou, že všetci učители tých čias ovládali hudobné nástroje a radi spievali, a tak aj Miloš Janoška bol muzikantom. Spolu s Mikulášom Schneiderom-Trnavským upravovali slovenské ľudové piesne. Patril k zakladateľom Speváckeho zboru slovenských učiteľov, ktorý sa schádzal v Trenčianskych Tepliciach.

Rodinné hniezdo s láskou a trpezlivo opatrovala a zázemie pre rodinu vytvárala jeho manželka Mária. V ro-

dine prevládali učители, a tak sa bližší aj vzdialenejší príbuzní, malí aj starí schádzali pod rodnu strechu počas letných prázdnin. Toto rodinné zázemie bolo bezpečné a držalo rodinu pospolu až do smrti oboch rodičov.

Bohatý, činný a košatý život Miloša Janošku neostal bez povšimnutia ani u našich zahraničných Slovákov v Amerike. Bol podporovateľom Slovenských národných novín a členom Matice slovenskej. Vychoval svoje deti v láske k slovenskému národu, k slovenskej prírode, rovnako ako aj svojich žiakov. Autorom hodnoverného životopisného dokumentu o Milošovi Janoškovim je Rudolf Litera.

Vnuk Miloša Janošku Miloš Jurán ocenil záujem o zachovanie pamiatky na svojho starého otca a poďakoval sa za to, že obec Štrba a Matica slovenská si pripomínajú túto významnú slovenskú osobnosť, ktorá bola úzko spätá s naším podtatranským krajom. Určite by si aj Miloš Janoška, ako jeden z mála Slovákov, zaslužil miesto vo videoprezentáciách v autobusoch hromadnej mestskej dopravy mesta Poprad, ktoré vo svojich interiéroch, ale aj zvonku na plagátoch ilustrujú históriu a osobnosť nášho krásneho kraja pod Vysokými Tatrami.

REFLEXIA

Miestny odbor MS v Považskej Bystrici patrí medzi prvé matičné odbory na strednom Považí. Len pár rokov po oživení Matice slovenskej v roku 1919 z podnetu riaditeľa Cirkevnej ľudovej školy v Považskej Bystrici Ludovíta Kliku tu už 25. marca 1924 založili miestny odbor Matice slovenskej.

Jubileum matičiarov na strednom Považí

Činnosťou odboru a pôsobením príkladu zakladajúcich členov MS z roku 1863 – Alexandra Pongáca a Štefana Závodníka z neďalekej Pružiny – sa začali šíriť matičné myšlienky v meste i po okolitých obciach. Zakladali sa ďalšie miestne odbory, ale za členov Matice do jej ústredia v Turčianskom Svätom Martine sa hlásili aj jednotlivci. Počas dvadsiaty až štyridsiaty rokov 20. storočia, až do zániku MO zákonom, pripravili matičiari v regióne mnohé kultúrne, športové a spoločenské podujatia – slávnosti, besedy, akademie, divadelné a spevácke súťaže aj za účasti správu MS Jozefa Čigera-Hronského alebo operného speváka Janka Blahu či ľudovej speváčky Janky Guzovej, ktorí sa na nich zúčastňovali aj ako porotcovia. Propagátormi matičného života boli najmä predsedia Ludovít Klika a od roku 1989 prof. Ferdinand Guniš a Ľudmila Ješková. Usilovali sa vplývať na spoločenský pohyb nielen kultúrnymi aktivitami, ale pomáhať aj rozvoju národnej orientácie a nezabúdať na osobnosti, ktoré k formovaniu uvedomelého vlastenectva pomáhali svojou prácou a aktivitami.

Je teraz na považskobystrických matičiaroch, aby aj po opakovanom valnom zhromaždení, keď ich rokovanie zo septembra 2013 sa uskutočnilo bez rešpektovania stanov MS, bez účasti nadpolovičnej väčšiny členov a niektorých ďalších pochybení, preukázali, že existuje kontinuita zachovania matičných myšlienok v spoločenskom ciele i spoločnej zodpovednosti. Valné zhromaždenie MO MS 10. apríla tohto roku zvolilo za predsedu Ing. Jána Hoštáka, päťčlenný výbor a trojčlenný dozorný výbor pod predsedníctvom Márie Kulišikovej. Dá sa teda predpokladať, že v roku deväťdesiateho výročia založenia a v nasledujúcich rokoch bude miestny odbor MS v Považskej Bystrici činný v jednote, vo vzájomnej dôvere a v zodpovednosti pri plnení svojho poslania.

Otto GÁTA

ZBIERKA

Ministerstvo vnútra SR rozhodnutím číslo: SVS-OVS3-2014/002843 povoľuje Mladej Matici, so sídlom P. Mudroňa 1, 036 01 Martin, vykonávať verejnú zbierku (pokračovanie) v termíne od 10. 2. 2014 do 31. 1. 2015 na verejnoprospešný cieľ, ktorej výnos bude použitý na zhotovenie busty (reliéfu) s podobizňou prvého predsedu Slovenskej národnej rady J. M. Hurbana v Košiciach.

Na Hurbanovu bustu

Dobrovoľné finančné príspevky možno poukázať na osobitný účet, ktorý je na tento zámer zriadený – číslo účtu: 2924891607/1100 – a to priamo, poštovými poukazmi alebo prevodmi z účtu prispievateľa, pričom vyúčtovanie verejnej zbierky predloží Mladá Matica Ministerstvu vnútra SR najneskôr do 1. 3. 2015. Čistý výnos verejnej zbierky, povolenej rozhodnutím MV SR č. SVS-OVV3-2013/015400, za obdobie od 15. 6. 2013 do 31. 12. 2013 predstavuje 171 eur, ktoré zostávajú na účte zbierky a budú použité a vyúčtované spolu s výnosom získaným z vyššie uvedenej zbierky. Zbierka na predchádzajúci cieľ – zhotovenie busty (reliéfu) J. M. Hurbana v Košiciach – teda ďalej pokračuje.

Marián TKÁČ
predseda Matice slovenskej

Dve české knihy I.

Cez veľkonočné voľno dostali sa mi do rúk dve české knihy. Obe púťovní. Z prvej, vydané v roku 2000, Dejiny českých zemí do roku 2000 ve zkratce, dostáva čitateľ na deväťdesiatich piatich stranách „historické minimum toho, čo by mal znáť každý“. Pre českých pisateľov kníh (v tomto prípade Petr Čorej a Jiří Pokorný) je už typické, že pod „české země“ zahrnú aj Slovensko. To nám vlastne umožňuje pochopiť, že spoločné problémy Slovákov i Čechov majú český pôvod: rodili sa v Prahe. Napríklad: „Orientace na vkus průměrného diváka přinesla (komerčním TV) nečekaně ekonomické úspěchy i výčitky, že společnost přivykají násilí a zločinu ... zesílili hlasy obávající se amerikanizace české kultury.“ Alebo hlavná príčina ťažkostí v ekonomike „byla spatřována ve zvoleném způsobu privatizace, který v mnoha případech nepřivlédl do podniků zodpovědné vlastníky ani kapitál“.

V rámci historického miníma sa však čitateľ dozvie aj to, že „díky neustálemu toku finančních prostředků z českých zemí mohlo Slovensko provést velkou industrializaci. Životní úroveň obou částí státu se – za cenu zpomalení vývoje v českých zemích – vyrovnala“. Pravdaže, „v skratke“ to bolo inak, Slováci stavalí napríklad metro v Prahe i priemysel severných Čiech. Prekvapuje, že úsilie Slovákov o národné práva má na svedomí Antonín Novotný? Jeho „protislovenské postoje přispívali k tomu, že touhu po úpravě politických poměrů provázely i výbušné požadavky na proměnu vztahů mezi oběma národy“. Nuž, nebyť Novotného vedeli by Slováci, čo chcú? Dojímavé je, že „pro postavení A. Novotného byl osudový právě útok ze Slovenska... již v prosinci 1967 (Slováci) otevřeně vyslovili návrh na jeho odstranění“. Teda vlastne „útok ze Slovenska“ zrodil „tzv. pražskou jar“. To sa v knihe, pravdaže, nepíše. Asi len preto, že sa to do „zkratky“ nezmesťilo.

PREDPLATNÉ NA ROK 2014

Ročné predplatné 26 €

Polročné predplatné 13 €

Slovenské národné noviny si môžete objednať aj na

adrese

snnredakcia@matica.sk

aj na na tel. čísle

043 / 4012 837

TELEGRAFICKY Z MIESTNYCH ODBOROV

PREDNÁŠKA O MATICI NA ZŠ – (NÍŽNÁ SLANÁ) – Dom Matice slovenskej v Rožňave v spolupráci so Základnou školou s materskou školou v Nižnej Slanej zorganizoval pre žiakov 8. a 9. ročníka prednášku o Matici slovenskej. Bola spojená s powerpointovou prezentáciou a venovala sa činnosti Matice slovenskej najmä v našom okrese. Zamestnanec Domu Matice slovenskej Matej Lada vysvetlil žiakom základné pojmy a následne komentoval fotografie v prezentácii za pomoci mladého matičiara Gabriela Bagara. Žiaci si vypočuli informácie o minuloročných aktivitách v rámci miestnych odborov a odborov Mladej Matice v našom okrese. Po ukončení prednášky dostali pracovné zošity o Cyrilovi a Metodovi, z ktorých sa vtipnou formou mohli naučiť niečo nové, zaujímavé. Pri tejto príležitosti Martin Gallik odovzdal Márii Liptákovej ďakovní list Domu Matice slovenskej v Rožňave k jej životnému jubileu. Tešíme sa spoločne na ďalšie takéto akcie s mládežou.

(ml)

KRAJSKÉ KOLO VANSOVEJ LOMNICKY – (ŽILINA) – Krajské kolo Vansovej Lomnicky v Žilinskom kraji sa uskutočnilo v doobedňajších hodinách v sobotu 5. apríla 2014 v sobášnej sieni radnice mesta Žiliny. Otvorila ho predsedníčka ÚŽS Alena Kuniaková, ktorá privítala hosti – za Žilinu viceprimátorku PhDr. Mgr. Slavomíru Brezovskú, za Krajské kultúrne stredisko v Žiline riaditeľku PhDr. Soňu Řehákovú a za Dom Matice slovenskej v Žiline riaditeľku Ing. Katarínu Kalankovú. Vansovej Lomnicka je súťaž slovenských žien v prednese poézie a prózy a tradične ju organizuje Únia žien Slovenska v Žiline v spolupráci s Domom Matice slovenskej v Žiline a mestom Žilina. Na 47. ročníku krajského kola sa zúčastnili víťazky okresných kôl zo Žiliny, z Kysuckého Nového Mesta, Čadce, Martina a Turčianskych Teplíc. Odborná porota v zložení Mgr. Mária Striššová, PaedDr. Oľga Lenková a Mgr. Anna Dubovcová mala ťažký úlohu vybrať tie najlepšie. Nakoniec sa zhodli na tom, že do celoslovenského kola postúpia víťazky

Martina Birtusová, Simona Gablíková, Ludmila Kováčová, Mária Koscielnicová, Dana Sobolová a Rozália Janešíková. Oceneným ešte raz srdečne gratulujeme a držíme palce v celoslovenskom kole.

Zuzana MIŠKOVSKÁ

STANČEKOVÁ PRIEVIDZA 2014 – (PRIEVIDZA) – Na 17. ročníku celoslovenskej vokálnej prehliadky žiakov a absolventov základných umeleckých škôl (ZUŠ) s názvom Stančekova Prievidza sa predstavilo sedemdesiatdva speváckych talentov. Súťažná prehliadka mala už tradične charakter jednofajrovej súťaže. Spevácke výkony vokalistov hodnotila odborná porota, v ktorej zasadať pedagógovia konzervatórií v Bratislave a Žiline – Dagmar Livorová a Mária Beloridová a operný spevák Martin Malachovský. Na úvod slávnostného otvorenia prehliadky predniesol úvodné slová Anton Bakyt, riaditeľ ZUŠ L. Stančeka v Prievidzi, ktorý privítal vzácných hostí, zástupcov Matice slovenskej a mesta Prievidze. Potom sa slova ujal viceprimátor mesta Ľuboš Maxina. Po otvorení súťaže si spoločne uctili pamiatku prievidzského rodáka, hudobného skladateľa, teoretika a pedagóga Ladislava Stančeka položením vencov k jeho hrobu. Cieľom súťaže Stančekova Prievidza, ktorá bola založená na počesť tohto skladateľa a nesie jeho meno, je nielen konfrontácia mladých speváckych talentov, ale zároveň popularizácia Stančekovho diela. Vokalisti boli rozdelení do piatich kategórií podľa veku. Súťažiaci v kategórii A (7 – 9 rokov) a B (10 – 12 rokov) si mali pripraviť dve piesne, z toho jednu ľudovú. V kategórii C (13 – 15 rokov) a kategórii D (16 – 18 rokov) už bolo podmienkou, aby jedna z dvoch zaspievaných piesní bola z tvorby L. Stančeka. Starší žiaci boli zaradení do poslednej kategórie E (nad 18 rokov), kde už museli zaspievať dve skladby rôznych štýlových období (barok, klasicizmus, romantizmus 20. a 21. storočia). V kategórii najmladších spevákov zvíťazil Samuel Gavliak zo ZUŠ v Prievidzi, v druhej kategórii patrilo prvé miesto Sára Partlovej zo ZUŠ Poltár. Spomedzi žia-

kov vo veku od 13 do 15 rokov zvíťazila Viktória Stachová zo SZUŠ Evy Pavcovej z Nových Sadov. V posledných dvoch kategóriách neboli prvé miesta udelené. Cenu poroty za klavírny sprievod získali Eva Balagová zo ZUŠ L. Stančeka v Prievidzi, Jela Holá zo ZUŠ L. Árvaya v Žiline a Miroslav Kušnir zo ZUŠ D. Kardoša v Bánovciach nad Bebravou. Organizátormi prehliadky boli ZUŠ L. Stančeka v Prievidzi v spolupráci s mestom Prievidza a Miestnym odborom Matice slovenskej Prievidza.

Vlastimil UHLÁR

RÝCHLOSŤ, PRESNOSŤ, PARÁDAI – (FILAKOVO) – Stolný tenis patrí medzi najrýchlejšie športové hry na svete. Učí mať rýchly odhad a presnosť reakcie. Jeho vznik siaha až do obdobia pred dvoch tisícročí a do Európy ho z Japonska priniesli Angličania koncom 19. storočia. V súčasnosti sa teší pomerne veľkej obľube, a tak sa v tomto duchu koná aj množstvo rôznych súťaží. Jednou z nich je aj ďalší ročník matičného stolnoteniseového turnaja, ktorý sa minulý víkend konal vo Filakove. Matičiari i nematičiari, mladší i starší priaznivci tohto športu sa zišli v sobotné ráno v telocvični Základnej školy na Farskej lúke. Pre víťaza bol pripravený pohár i veľkonočné jahňa a pre všetkých účastníkov fajnové pohostenie. Na začiatok to bol švédsky stôl vo forme masných chlebíkov s cibulou. A kým súťažiaci urputne zápasili o víťazstvo, v Dome Matice slovenskej sa v kotle varil výborný guláš. Keď na stole doklopkalo posledné podanie a mená víťazov boli už známe, presunuli sme sa z telocvične, aby si tí najúspešnejší za svoje športové výkony prevzali diplomy. Gratulácie, podania rúk i spoločné foto – a potom už poriadna porcia gulášu a pohárik vína ako odmena za aktívne strávené predpoludnie. A len tak si posedieť a porozprávať sa v kruhu priateľov. Nášť si čas, byť si o niečo bližšie. I takúto podobu môžu mať matičné stretnutia. Tak „športu zdar“ aj takto o rok, priatelia!

Alena REZKOVÁ

PRIPOMÍNAME SI

3. mája

– stotridsať rokov od narodenia biológa Františka Nábělka (1884 – 1965), zakladateľa

Botanického ústavu SAV, Botanického záhrady v Bratislave a povojnového rektora vtedajšej Slovenskej univerzity

– stopäť rokov, čo sa narodila legendárna prekladateľka Zora Jenesská (1909 – 1972), ktorú po roku 1968 štátna moc pre jej občiansky postoj odstránila z literárneho života a uštvála (svedectvo o jej živote a smrti je v spomienkovom románe jej manžela Jána Roznera Sedem dní do pohrebu)

– pred deväťdesiatimi piatimi rokmi (1919) z iniciatívy policajného kapitána Richarda Brunnera vznikol v Bratislave I. česko-slovenský športový klub, ktorý sa po obsadení Petržalky Nemcami (1938) presťahoval na nové športoviská vznikajúce okolo Tehelného poľa a po vojne dostal meno Slovan Bratislava

4. mája

– tesne pred pristátím na letisku vo Vajnoroch v roku 1919 za dodnes celkom nevyjasnených okolností sa zrútilo talianske lietadlo s generálom Dr. Milanom Rastislavom Štefánikom, pri havárii celá posádka aeroplánu zahynula (95. výročie)

– pred šesťdesiatimi piatimi rokmi (1939) Veľká Británia ako ďalšia veľmoc po USA a ZSSR uznala prvú Slovenskú republiku

5. mája

– stodesať rokov od smrti maďarského spisovateľa Mórica Jákaia, rodáka z Komárna (1825 – 1904)

– storočnica klasika slovenskej modernej architektúry prof. Eugena Kramára (1914 – 1996), o. i. projektovateľ Poštovej palác v Bratislave (dnes ministerstvo dopravy, s kolegom prof. Lukačovičom), Areál snov s hotelom FIS na Štrbskom plese, obchodný dom v Košiciach, Divadlo P. O. Hviezdoslava v Bratislave a i.

– deväťdesiat rokov, čo sa letecká linka Praha – Bratislava v roku 1924 predĺžila až do Košíc

6. mája

– v Užhorode sa v roku 1919 zišli zástupcovia ruských národných rád z domova a USA a schválili pripojenie Podkarpatskej Rusi k Česko-Slovensku (95. výročie)

– naša tenisová hviezda Dominka Cibulková má dvadsaťpäť rokov

7. mája

– dlhoročný hádzanársky reprezentant Daniel Valo oslaví tridsaťpäťku

8. mája

– pred tridsiatimi rokmi zomrel pre jednu generáciu literárnych vedcov a profesorov slovenčiny nezabudnuteľný učiteľ univ. prof. Milan Pišút (1908 – 1984), hlavný autor Dejín slovenskej literatúry (Osveťa 1962)

9. mája

– štyridsať rokov, čo otvorili pražské metro

– Rolihlahla Dalibhanga Nelson Mandela (1918 – 2013), laureát Nobelovej ceny, sa stal po desaťročiach apartheidu a rokoch väzenia prvým čiernym prezidentom Juhoafrickej únie (20. výročie)

– dvadsať rokov, čo sa Slovenská republika stala pridruženým partnerom Európskej únie

(jč)

Martin VLADÍK: Obludarium

Zbierka mikropríbehov, sentencií a briskných reflexií na pomedzí básne a aforizmu, doplnená kreslenými anekdotami Andreja Mišaneka, vrhá prenikavý, mrazivý pohľad na slovenskú spoločnosť. Prezrádza autorovu dôvernú znalosť spoločenských a politických pomerov a frustráciu zo stavu spoločenskej morálky. Odhaľuje farižejstvá mocných i bezmocnosť obetí ľudskej arogancie, nevšímavosti, egoizmu. „Človek vylepšil veci / Nemal viac vylepšovať / Seba...?“

Z KNÍŽNEJ PONUKY VMS

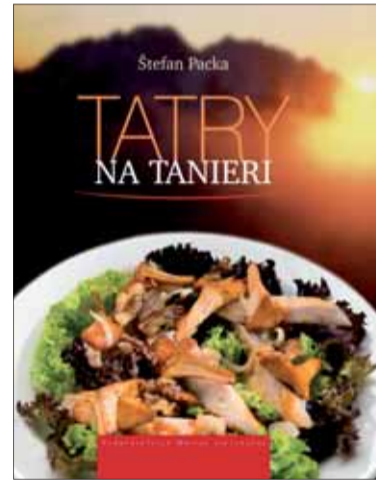
vydavatel.sk

WWW.VYDAVATEL.SK

043/490 68 72

objednavky@vydavatel.sk

Vydavateľstvo Matice slovenskej tvorivo nadväzuje na vyše 140-ročnú tradíciu vydavateľskej činnosti Matice slovenskej. Okrem celej škály vydání Matice slovenskej tu nájdete pestrý sortiment z produkcie iných vydavateľstiev na Slovensku i v Českej republike.

Štefan PACKA: Tatry na tanieri

Pred vyše 140 rokmi sa vďaka Košicko-bohuminskej železnici Tatry otvorili svetu, vyrástli tatrské osady, desiatky hotelov a sanatórií, horské chaty so špecifickou atmosférou a nezabudnuteľnými osobnosťami... Bohato ilustrovaná kniha vám predstaví Tatry z nešedného zorného uhla – cez príbehy a vynikajúce recepty chatárov, hotelierov, majstrov kulinárneho umenia, prominentných návštevníkov. Ochutnajte Tatry! Doprajte si zaujímavé čítanie, fascinujúce fotografie, poldruha stovky skvelých receptov a inšpirácií na kulinárne i tatrské dobrodružstvo!

Týždenník Matice slovenskej. Vydávajú MS a VMS, s.r.o., IČO 00 179 027, IČO 36 418 404. Martin. Šéfredaktor Maroš SMOLEC. Zástupcovia šéfredaktora Michal BAĐÍN a Emil SEMANCO. Sídlo: P. Mudroňa 1, 036 01 Martin. Tel: 043/ 40 12 837 - 8, 41 34 535, 40 12 811, e-mail: snn@matica.sk, snnredakcia@matica.sk. Filialiálna redakcia: Grösslingová 23, 812 51 Bratislava. Tel: 02/ 52 96 57 52. Administrácia: Matica slovenská, P. Mudroňa 1, 036 01 Martin. Tel: 043/ 40 12 837 - 8, 41 34 535. Tlač Ultra print, Bratislava. Rozširuje PNS, Mediaprint Kapa a redakcia. Redakčná rada: Marián TKÁČ, Marián GEŠPER, Peter CABADAJ, Ján ČOMAJ, Ján JANKOVIČ, Jaroslav CHOVANEC, Drahošlav MACHALA. Podávanie novinových zásielok povolené OZ SsRp Banská Bystrica, č.j.1081-93-PTP z 30. 3. 1993. Objednávky na predplatné prijíma redakcia SNN, Slovenská pošta a každý doručovateľ. Objednávky zo zahraničia: redakcia SNN a Slovenská pošta, a. s., Stredisko predplatného tlače, Námestie slobody 27, 810 05 Bratislava 15, e-mail: zahranična.tlac@sposta.sk. Ročné predplatné 26 €, v ČR 530 Kč + 460 Kč poštovné, Európa 100€, ostatný svet 180USD. Neobjednané rukopisy a fotografií e nevracame. MIČ 49 644, ISSN 0862-8823. EV 4009/10.